

ЊУТАПАНТ

Каленик

ИЗДАЊЕ
ШУМАДИЈСКЕ
ЕПАРХИЈЕ

2002
1

Владика Василије у Лапову, 17. фебруар 2002.

Државно руководство,
престолонаследник
Александар и
принцеза Катарина у
Старој крагујевачкој цркви
о Сретењу 2002.

Фото: Г. Вељковић

Хор ученика Крагујевачке
богословије у Инзбрку
о Божићним празницима

Слика на последњој страни:
Скидање са крста, XV век,
северноруска школа

Поводом жеље свих православних Срба да се задужбински храм на Опленцу уступи Српској православној цркви

"УПРАВУ ЦРКВЕНОМ ИМОВИНОМ КАНОНИ ПРИЗНАЈУ ЕПИСКОПУ БЕЗ СВАКОГ ОГРАНИЧЕЊА"

С уверењем да данашњи српски државници, пре свега због необавештености, нису стигли да исправе све неправде некадашњих властодржаца према Српској православној цркви, патријарх српски и администратор Епархије шумадијске упутили су им апел да прекину најбезочнију злоупотребу - изузето велелепног храма Св. великомученика Георгија, задужбине краљева Петра и Александра Карађорђевића, из јуридикције надлежног епископа, а тиме и Српске православне цркве. "Каленић", уз писма Његове светости Г. Павла и Његовог преосвештенства Г. Василија председнику српске Владе г. др Зорану Ђинђићу и престолонаследнику Александру Карађорђевићу, доноси текстове непревазиђених ауторитета за имовинско (и ктиторско) право Цркве - епископа Никодима Милаша и професора Теодора Тарановског

Епископ Никодим Милаш, најцењенији у васељенским размерама тумач црквеног права, у чувеној књизи *Православно црквено право* (Мостар, 1902, друго издање), у одељку *Устројство цркве*, обазриво указује да правна питања о црквеној имовини треба добро разумети, да се не би пало у крајности.

"Према субјекту црквене властине нормирана је у канонима и управа црквеном имовином, па као што је субјект црквене имовине дотична црква, тако и управа њене имовине може и смије припадати само црквој власти, а то је, епископу, свакоме у својој епархији. 'Епископ нека води старање о свима црквеним стварима и нека њима управља', наређује 38. ап. канон; а 41. ап. канон још јасније наређује, да 'епископ има власт над црквеним стварима, јер ако су њему повјерене драгоцене душе људи, то тијем више треба да је њему повјерено старање

о новцима, тако да он има власт са страхом божјим и свом побожношћу свијем управљати'. Ову управу црквеном имовином, као што се види, канони признају епископу без сваког ограничења. А пошто сам епископ лично није могао водити ту управу и употребљавати према цијељи приходе црквене, то канони спомињу презвитере и дјаконе, као помоћнике епископове, који су дужни извршавати оно, што им епископ у овоме погледу нареди; а послије је установљено, да сваки епископ има свог нарочитог црквеног економа, којега ће изабрати из свога клира, и који ће управљати црквеном имовином према напутцима свога епископа. По канонима dakle право управљања црквеном имовином у дотичној епархији припада искључиво епископу, који ту управу врши срећством свога свештенства." (странице 238 и 239)

Црква Св. великомученика Георгија на Опленцу је задужбина ди-

настије Карађорђевића, па је несумњиво да се на њу односе одредбе ктиторског, или, како Милаш каже, основатељског права.

"Свака дакле и физичка и јуридичка особа, која има законом прописане каквоће, може постати субјектом основатељског права, ако је само у стању да оснује нову цркву или опустјелу да обнови, или да оснује манастир или какав добровртвни завод са црквеном цијељу, и ако може да зајамчи срећства, која су нужна за издржавање дотичне цркве, манастира или добровртвног завода. Даровати пак и признати ово право дотичној особи, физичкој или јуридичкој, може само надлежна црквена власт, или тачније онај епархијски епископ, у чијој области се оснива та црква, манастир или добровртвни завод, уз очување односних тачно установљених законских прописа.

Признањем дотичној особи основатељског права, црквена власт, а

то је надлежни епархијски епископ, не уступа тој особи ни једно од оних духовних права над односним објектом основатељског права, која епископу припадају по архијериском карактеру његовом. Епископ је безусловни духовни старјешина сваке цркве и манастира, исто и сваког добротворног завода са црквеном цијелу, што се налази у његовој епархији, независно од тога, да ли је то основала из својих срестава једна физичка или јуридичка особа, или је то основано било другим начином." (странице 566 и 567)

Идејну и религијску природу српског средњевековног задужбинарства, које је Карађорђевићима било идеал (то, поред осталог, покazuје иконографски програм опленачке цркве), објашњава у потпуности професор Теодор Тарановски у непревазиђеној *Историји словенских људа* (Београд, 1931):

"Поклонити нешто цркви то је значило за душу одати или дати (pro anima dare), одакле потиче реч задужбина, која се у српском језику сачувала све до данас. Обдарени или подигнути манастири и цркве били су дужни да моле Бога за душу свога добротвора за његовог живота и после његове смрти. Тај лек за душу (remedium animae) није био за ондашње људе један празни звук, него подмиравање једне дубоке духовне потребе, које је подмиравање подизало њихов дух на толику висину, да је умножавало њихове снаге да служе свом животном позиву на један узвишени начин, а да свој овдашњи живот жртвују, кад ту жртву буде захтевао узвишени циљ. Пошто су цркве и манастире зидали и одаривали владари, то је њихово даривање за душу постајало један државни акт, преко којег су се државни циљеви везали за вечне циљеве. У тој вези и у тој перспективи (sub quadem specie aeternitatis) није више држава била циљ за себе, него средство за служење неком узвишенијем духовном циљу. Кад је то средство уређено, владалац је чак сматрао, да може да државу напусти и да се потпуно ода узвишенијем духовном животу. Тако је, као што је познато, поступио оснивач државе Стефан Немања и лепо је своју идеологију изложио у својој даровној повељи Хиландару 1198 - 1199. У аренги те повеље Стефан Немања спроводи теорију Божанственог установљења државног уређења код различитих народа, сведочи о давности српске државе, бодро и са извесним поно-

ГОСПОДИНУ ДР ЗОРАНУ ЂИНЂИЋУ, ПРЕДСЕДНИКУ ВЛАДЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Наша света Црква и Ми, отаџанствени Архијереји свесни смо да само Вашем ауторитету можемо захвалити што је у последње време остварено оно што Српска црква с разлогом деценијама захтева:

- да се верска настава предаје у државним школама;
- да Сретење, велики празник Наше вере и знаменит дан новије српске историје, постане државни празник;
- да се обезбеди учешће више друштвених чинилаца у изградњи Светосавског храма на Врачару.

Овим путем од срца благодаримо за све оно што учинисте и за све оно што ћете још учинити за добро Цркве наше и благочестивог народа српског.

Приликом сусрета у Орашцу, о Сретењу, напоменули смо Вам да Српска православна црква и Епархија шумадијска носе једну незалечену рану: црква Светог великомученика Георгија на Опленцу - задужбина династије Карађорђевића, још увек није под црквеном јурисдикцијом. Знајући да је Влада Републике Србије у могућности да ову неправду исправи, желимо да Вам укажемо зашто је садашње стање и према благодатној - канонској традицији Цркве и према уобичајеним односима Цркве и државе, неодрживо:

Према ктиторском праву: 122. и 123. Јустинијанова новела предвиђа поштовање жеља покојника и право да за његову душу црква редовно служи помене. Ктиторским типиком се углавном предвиђа да задужбински храм не буде маузолеј, већ храм Бога живога.

Непојмљиво је да у Православној цркви храм може и понети епитет храма, ако јуридички не припада под духовну и канонску власт епископа, што са опленачком црквом за сада није случај.

Непотребно је помињати огромну штету нанету Српској цркви и српском народу после Другог светског рата, када је опленачка светиња претворена у музеј (тзв. маузолеј), обешчашћена је, и из ње је програно свештенство. Међутим, још веће злоупотребе су учињене деведесетих година 20. века: из политичких и популаристичких разлога, на празнике и недељом дозвољено је богослужење, али и даље без икаквих црквених ингеренција. Противно позитивном уставном законодавству Цркве и ктиторском праву, овим храмом највишег верског и националног значаја, и даље располажу (па и улазнице наплаћују) они који су је обешчастили. Формално - правним и историјским фалсификатима, као и медијским манипулатацијама, некадашњи тополски Центар за културу "Душан Петровић - Шане" (у чијем саставу је црква била музеј) прерастао је у Задужбину Краља Петра Првог Карађорђевића, која је храм наставила да користи и злоупотребљава, као и раније. Колико је велика манипулатација учињена, доказ је и чињеница да је министар културе у социјалистичкој влади г. Милојраг Ђукић (о чему је тада, 1992. године, писала штампа), решење о оснивању Задужбине донео последњег дана свога министровања, према личном нахођењу, што није демантовано.

Имајући у виду досадашњи статус породице Карађорђевић, разумљиво је што њени чланови нису били у могућности да препознају све овдашње злоупотребе и преваре.

Уважени Господине Ђинђићу, сигурни смо да Ваша Влада има правних могућности да Светогеоргијевски храм и Петрову кућу (кућу за свештенике) на Опленцу врати Српској православној цркви. На то Владу обавезују и Црквени канони, воља ктитора и светла немањићка традиција односа цркве и државе.

Ваши сарадници у Епархији шумадијској могу добити додатне информације ради позитивног решавања овога питања.

Ово је прилика да Вам, поштовани Господине Председниче, упутимо позив да Нас посетите у Нашој резиденцији у Богом чуваном Крагујевцу или да будете веома драг гост у неком од манастира подручне Нам Епархије шумадијске.

**Администратор
Епархије шумадијске
ЕПИСКОП ЗВОРНИЧКО - ТУЗЛАНСКИ**

сом прича, како је ту државу, ту своју 'дедину', обновио, умножио, уредио и довео у стање 'мира и тихости', а затим изјављује, да је милосрђем Божјим прогледао духом те је прозрео таштину части и славе овдашњег света и 'дим' лепоте овдашњег живота па стога напушта световне послове и уклања се у манастир, који обнавља и подиже.

Наведена идеологија постаје традиција у његовом дому, тако да је о привременом карактеру земаљ-

ских држава говорио и Душан Силини; пред пропаст царства српског одјекују иста традиција и у чуvenој изреци, коју народна песма улаже у уста последњег владара, а која изрека гласи: 'Земаљско је, малено царство, а небеско увек и довека'. Та изрека данас већином наилази на осуду као тобожња манифестација лабавости духа. Али не сме је тако сматрати историк. У своје време она је узвишавала дух и загревала за жртву, без које се ништа велико не може да изврши. Дух је прпео снагу

из мистичних религијских центара, а одржавање таквих центара то је била дужност цркве и манастира. Без тога мистичног заноса не може да се разуме повлашћени положај цркве, јер би друкчије требало претпоставити, да су људи одаривали калуђере без сваког разлога и намерно стварали центре неког социјалног паразитизма, што не би било озбиљно. У црквама и манастирима молили су се Богу за своје осниваче и добротворе, па дакле за владаоце, за њихову земљу и за њихов народ, и у томе се састојала дужност цркава и манастира према држави." (странице 94 и 95)

Две групе аргумента Српске православне цркве о неопходности, боље рећи неминовности предаје опленачког задужбинског храма на старање надлежном епископу, утврђују јерархију и вернике у уверењу

да ће први људи државе, након упознавања са чињеницама, донети одлуку о уступању ове светиње једном могућем власнику. Једну групу доказа чине питања владарске идеологије у српској традицији, идеологије чији темељ чине краљевске задужбине. Опште и врло познато место наше историје јесте да су Карађорђевићи у основи своје владајачке филозофије имали Немањићку традицију, што значи да је и црква Св. Ђорђа на Опленцу требала да буде ослонац двадесетековним владарима као Студеница, Хиландар, Дечани средњовековним владарима. Ка-

Његово Преосвештенство Епископ зворничко-тузлански Г. Василије, администратор Епархије шумадијске, доставио је Светом архијерејском синоду фотокопију свог писма, које Вам је упутио 20. фебруара ове године, под бројем 199, а које се односи на уступање Српској православној цркви храма Светог Великомученика Георгија Победоносца на Опленцу, иначе, задужбине Краља Петра Првог Ослободиоца и Његовог сина Витешког Краља Александра Првог Ујединитеља.

Високо ценећи ову жељу, како Његовог Преосвештенства Епископа Г. Василија, тако и подручног му свештенства и свих верних - не само Епархије шумадијске него и широм света где год православни Срби живе, истичемо да је трагична погибија блаженопочившег Краља Александра осујетила његову најмеру да на Опленцу, поред Светогеоргијевског храма, подигне одговарајући конак и све заједно уступи својој Цркви, с молбом да овде оснује манастир.

Обзиром на изнете чињенице, преносимо Вам жеље свих чланова Светог архијерејског синода и Наше лично, да учините што је потребно да се ово бољугодно дело спроведе под Вашим непосредним старањем.

Паштијархово писмо премијеру др Зорану Ђинђићу

ко ове средњовековне лавре никада нису предаване на управљање отуђеним и самозваним групама изван цркве, већ су у њима столовали најугледнији и најумнији молитвеници, све потоњи правојерарси, несумњиво је да ни краљ Петар и краљ Александар нису желели да њиховом велиелепном задужбином располажу комунистички чиновници који вештим фалсификатима прикријаву сопствену улогу у скрнављењу и обешчашћивању опленачке цркве. Одговорни људи Цркве и државе у овим новим временима обавезни су да прекину неизвесност са статусом потомака задужбинара на Опленцу, као и да се разреши да ли је у реду и даље наплаћивати улазнице

за улазак у храм Божији. Једини начин да ови саблажњавајући реликти несрћних времена више не буду на срамоту, јесте предаја цркве надлежном епископу. Друга група аргумента за промену "власничког" статуса опленачке цркве тиче се прквених канона и вековима освештаних истородних односа Цркве и државе. У случају цркве Св. великомученика Георгија на Опленцу не поштују се 38. и 41. апостолски канон јер је надлежном епископу ограничено право управљања над њом. Доказ: писма епископа Г. Василија, администратора Епархије

шумадијске, који јавно изјављује да је спречен да се стара о најзначајнијој и најлепшој цркви Шумадијске епархије.

Право епископа да буде безусловни духовни старешина сваке цркве која се налази у његовој епархији, независно од тога да ли ју је неко основао сопственим средствима, грубо се крши када је у питању однос епархијског архијереја (у овом случају администратора Г. Василија) и самозване Задужбине краља Петра I Карађорђевића. Доказ: огромном броју верника који ходочасте опленачкој светињи, о самој цркви, њеном духовном значају, па и богослужбеној функцији говоре музејске раднице које нису ни у каквој вези са Црквом и епископом. Такође, све графичке и електронске публикације, као и многобројни сувенири о гробном храму Карађорђевића на Опленцу, уз коришћење сакралних симбола, пласирају се мимо Цркве и то ради стицања знатне финансијске користи. Очигледно, ово нису спољашња права, о којима говоре одредбе ктиторског права. ■

приредила Р. К.

Част нам је у прилогу доставити Вам Наше писмо упућено господину др Зорану Ђинђићу, председнику Владе Републике Србије, а у вези са враћањем опленачког храма и Петрове куће Српској православној цркви, како би се испунила давнаша жеља Вашег деде Краља Петра Првог.

Овим најенергичније апелујемо на Вас да са своје стране учините све што је у Вашој моћи, како би опленачки храм - српски Сион, то и у стварности постао. Испуните жељу својих предака, скините проклетство са српског народа и омогућите благочестивом народу српском и христољубивом свештенству да на олтару Бога живога узносе молитве за покој душа Ваших славних предака.

Писмо епископа Василија престолонаследнику Александру

СРЕТЕНИЈЕ

**Лк. 2, 22-38; прутумачио протосинђел Иларион
(Зеремски), 1903. године**

У 40. дан после празника Рођења Христова светкује наша св. Црква празник „Сретеније“ за успомену кад је Спаситељ наш као дете од 40 дана као првенац (и јединац) принесен у јерусалимски храм и постављен пред Господа, кад је као „Господ храма принесен у храм Господњи“, као и за успомену на велике и значајне догађаје који се збише том приликом. На све то подсећа верне своје св. Цркве читањем онога одељка у јеванђелију св. Луке, у коме се о томе говори. Тај одељак доносимо овде у српском преводу са коментаром.

О самом приношењу Господа Исуса у храм говори јеванђелист у кратким потезима (ст. 22-24), за тим прича о старцу Симеону, његову доласку у храм, о узимању детета Исуса на руке и наводи значајне пророчке речи Симеонове о Исусу као Месији (ст. 25-35); најпосле говори о пророчици Ани и њезиној делатности (ст. 36-38).

Ст. 27-28. *И дође у Духу у храм и кад родитељи донесоше дейћенце, Исуса, да изврише законски обред над њим, и он Га узе на руке своје, благослови Бога и рече: И дође у Духу у храм т. ј. Дух свети га је упутио, да оде у то време у храм што он и учини и под надахнућем Духа свега тога упозна у детету Исусу - Месију. Под храмом разуме се овде женско предворје. - Родитељи. Јеванђелист употребљава тај назив овде као законити и што су Јосиф и Марија били то у очима света као и због краткоће. После онога, што је он саопштио у гл. 1. и 2. пред овим, није се морао бојати, да ће тај израз саблађијавати читаоце његова јеванђелија. - Да изврише законски обред над њим т.ј. да Га ставе пред Господа, да Га посвете Господу и откупе. Жртве за очишћење биле су већ принесене, кад је Симеон дошао у храм. - Благослови Бога тј. одаде хвалу Богу, што га је удостојио, да доживи тако значајан моменат, да не само види својим очима већ и да прими на руке Спаситеља света. Затим је наступио један од најсвечанијих момената у историји света, у коме побожни и надахнути старапац у*

увишиеној молитви изриче пророштво, у коме јавља о детету Исусу као Спаситељу не само израильског народа, већ свега света, Који ће просветити језичнике, а Израиљу послужити на славу. Но, непосредно за тим прориче он у говору пуном туге и жалости пресв. Марији и жалосне прилике, које ће наступити са делатношћу Господа Исуса, јер многи неће веровати у Њега као Месију, послужиће им као камен саблазна, о који ће се спотицати те изгинути. Саму пресв. Матер обузеће таки јади, који ће јој разбити материнско срце. Први део пророчкога говора, сама химна (ст. 29-32) састоји се из три дела, од којих се у првом исказује благодарност Богу (ст. 29), у другом се то мотивише (ст. 30-31), а у трећем исказује само пророштво (ст. 32). Карактеристичне црте ове дивне химне јесу: снага, краткоћа и живахност и у том погледу може се мерити само са неким Давидовим псалмима и пророштвима Исајиним, но надмашава исте тиме, што се тамо прориче само о Месији, а овде Га Симеон држи на рукама и показује Га присутнима као Месију и Спаситеља света.

Ст. 29-30. *Сад оиштешашаи роба својега, Господе, ио речи Твојој у миру, јер видеше очи моје сласењије Твоје, које си припремио и пред лицем свију народу: свејлосиј за ошткривење језичника и славу народа Твојега Израиља. - Сад оиштешашаи роба својега, Господе... Симеон је свакако био врло стар, за њега је живот био тешка служба, ропство, а смрт-отпуштање, ослобођење из истога и тетрет живота подносио је стрпљиво наоружан обећањем Божјим о Месији, и удостојивши се да види очима својим Месију Спаситеља оправшта се он са животом, спреман на смрт. Оиштешашаи тј. из живота (испор. Број. 20, 26, Тов. 3, 6). Но речи: оиш-*

иушашаи роба својега Господе показују и на нешто друго, на одношај роба према господару, дакле те речи означавају ослобођење из ропства. И одиста с једне стране његов живот, оптерећен старачким немоћима, није ни био ништа друго до робовање, с друге пак стране, старозаветни живот под законом, носио је карактер робовања, ропскога одношаја (испор. Гал. 4, 1), док је новозаветни живот одношај сина према Оцу преко Исуса Христа, у њему нема робова, већ синова и наследника Божјих (Гал. 4, 7). Дакле, Симео-

Уисторијском Орашцу и Крагујевцу, Црква и држава као некад, складно и заједнички, прославили су велики празник Сретење и значајне националне годишњице, подизање Првог српског устанка и доношење Сретењског устава. Архијерејска литургија у орашачкој Вазнесењској цркви и паастос устаницима које је служио администратор Епархије шумадијске епископ Г. Василије, били прилика да се народу предочи неминовност заједничког деловања Цркве и државе и у будућности.

Можда по Божјој вољи, догађаји у Орашцу на Сретење ове године, најбоље се могу објаснити јеванђељским благословом св. Симеона Богопримца након узимања у руке Спаситеља нашега Господа Исуса Христа: "за спас и подизање многих у Израиљу" (Лк 2, 34, превод Зеремски). Видело се и на народу и на државним званичницима да је у прошlim временima било пада међу нама због безверја и духовног слепила. Али, као да је то време иза нас, изгледа да је дошло време да сви познамо Месију "на подизање из греха и духовног мртвила за нови живот".

Његово преосвештенство Г. Василије, епископ зворничко - тузлански и администратор Епархије шумадијске у проповеди током литургије у препуној орашачкој цркви у којој су учествовали и престолонаследник Александар Караджорђевић са принцезом Катарином и министар вера Србије проф. др Војислав Миловановић, најпре је говорио о значају за наше спасење Сретења, наглашавајући да је и ово Сретење наше стално сретање, "да је то дан када очи своје подижемо к небу и када Срби вапију: устани Србијо, устани Србине, опамети се, прихвати ријеч Божију у срце своје да би тебе Бог љубио онако како Отац небески жели да љуби децу своју. Обуци се мајко Србијо и Србине брате у одјећу духовну, приђи Христу, по-

на Богопримца можемо у овој прилици сматрати као представника свега старог Завета, који престаје са доласком Христовим, јер по речима св. ап. Павла *кад је дошла вера, већ нисмо йод васишићем* (Гал. 3, 25) *као синови Божији* (3, 26). - *По речи твојој.* Према датом му раније обећању, да неће дотле умрети, док

СРБИЈА СЕ ПОНОВО СРЕЛА СА ОБЕЋАНИМ

клони се и завапи: Оче неба и земље, безаконовах, греших, идох странпутницом живота, чинећи неправду једноверној и једнокрвној браћи својој. Опрости оче и мени и прецима мојим. Помози Боже да се сусретнемо истински, из дубине душе, оснажени вјером Православном, са свим нашим прецима тамо где је прекинута нит истинског љубљења Србина са Србином. Наставимо тамо где су душманска рука и изроди рода нашега прекинули свету и светлу традицију сусретања нас непрестано са благим Господом."

Владика Василије о потреби верског и националног преображаја на темељима светле традиције још је рекао: "Дао Бог да наш народ, попут наших славних предака којима је Бог помагао и дао слободарски дух зато што су стално били у сусретању са Христом Господом и Светим Савом, дао нам Бог да истрајемо у савлађивању свих невоља које нас сналазе, а нарочито против оних невоља које нас сналазе од нас самих. Дао Бог браћи и сестре, да се сложимо у јединству вјере, у јединству имена Србиновог и јединству очувања граница отаџбине наше. И ми ћемо рећи са славним прецима нашим: нека је проклет и нека је анатема на сваком оном који издао идеале Србинове, нека је анатема свакоме ко изда и прода парче српске земље за тренутна овоземаљска уживања."

Председник Владе Републике Србије др Зоран Ђинђић у Орашцу је народу рекао да данас треба да изникну нове младице из некадашњег здравог корења. "Данас се боримо да наш народ поново живи у складу са самим собом, не у складу са наметнутим идејама и идеоло-

не види Месију, и које се сад испунило, Симеон изводи, да је близу његова смрт и усхићен, што је доживео до таке среће, а за кога сам овај живот иначе није ништа друго, до немоћи терет и невоља, очекује растањак са земљом у миру, с миром, јер је уверен, да ће му душа и на даље живети и да га Месија неће оставити

Сретење у Србији 2002. године

гијама, него са својим способностима, са својим жељама, са својим талентима, а они су бројни. И коначно, наш задатак је да ту слободу коју имамо крунишемо једним уставом који ће довршити мисију наших предака, а то је модерна српска држава, европска, грађанска, слободна. У ономе што је пре два века започето у овоме месту, садржана је велика обавеза и велика инспирација. Ја сам сигуран да ми можемо ту велику обавезу да понесемо и да нећемо издати оне који су пре два века кренули у историјску мисију враћања српског народа на европску сцену."

О прожимању садашњости и прошлости говорио је и Његово краљевско височанство принц - престолонаследник Александар Караджорђевић: "После педесет година неслободе у 20. веку, Србија се враћа себи и показује да није заборавила шта је правда и слобода. И још једном са овог места креће из почетка. Она се враћа на оно место међу народима које је давно извојевала а недавно изгубила. На овај славни дан хоћу да подсетим да је то славно место међу народима Србија изборила предвођена и мојим преци. Најславније године новије историје Србије су 1804. и 1904. Нека таква буде и 2004! Само Сретење Србију спасава!"

Обележавање дана када је подигнут Први српски устанак и када је донет Сретењски устав настављено је у Крагујевцу, где су се данашњи српски државници упознали са исходиштем новије српске државности која се учвршћивала у порти Милошеве Светотројичке цркве - добром домаћину сретењских светковина 2002. године. ■

H.J.

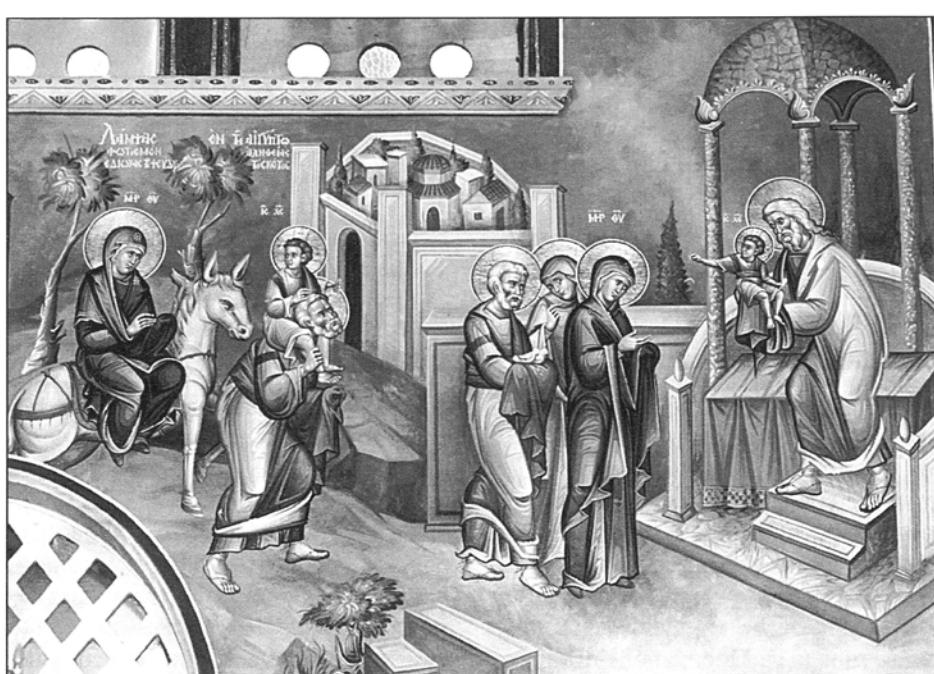
у аду, у шеолу, који је Јудејима дотле био толико страшан. - *Јер видеши очи моје спасеније Твоје* т.ј. које од Тебе долази. Овим Симеон мотивише, зашто се лако и драговољно растаје са животом. Под речи *спасеније* оци црквени, а и неки новији тумачи разумеју *Спасишеља*, и тако тумачење свакако није погрешно,

јер старозав. пророци обично употребљавају апстрактне изразе уместо конкретних, а у прилог томе говоре и Симеонове речи *јер видеши очи моје спасеније*. Но, с друге стране у прилог апстрактнога појма говоре опет речи: *које си припремио* итд., Христос је узрочник нашега спасења и у његовој особи види Симеон спасење свих људи, са Његовим рођењем отпочело је спасење видљиво. - *Које си припремио пред лицем свију народа* тј. Бог је припремио, одредио спасење пред лицем - пред свима народима, да га сви могу видети и приступивши к њему постати његови ученици, јер је свима намењено. У пророчком надахнућу види Симеон где се спасење оствараја пред свима народима, свима се проповеда и сви га вољно примају. - *Светлосиј за отварање језичника*. Припремљено, дакле Богом спасење јесте *светлосиј*. Сам Спаситељ назива Себе често *светлошћу света* и ко приступа к Њему, неће никада бити у тами. Дакле ово спасење (= Спаситељ) о коме говори Симеон јесте светлост (Дакле *светлосиј* је апозиција уз *спасеније*) и то за откривење

језичника, тј. која просипајући светлост на све стране, па и на језичнике, који седе у *шами и сени смртиној* (Мат. 4, 16), те разгањајући ту таму показује им прави пут којим треба да иду, пут који води к тој светлости - спасењу. - *И славу народа Твојега Израиља*. Ово неки узимају као апозицију уз *спасеније*, а други као: *светлосиј за славу* и тд. Но, овде је *спасеније* веома истакнуто, и Симеон исказује, како се спасеније манифестовало код језичника а како код Јудеја, код првих као светлост, а код других као слава. У прилог ова-

квом тумачењу говори сем стиха 34. и то, што Симеон ставља на прво место језичнике, а на друго - Јudeје. Симеон је ово исказао као пророк, што нарочито потврђује ст. 34., те према томе наша је дужност да то и узимамо као пророштво и учинмо ли то, онда нам је јасно, зашто он повлачи паралелу између Јудеја и језичника зашто, ставља на прво место језичнике. Он је предвидео, како ће се велики део израиљскога народа одрећи спасења, које је у првом реду било њима намењено, те ће се Бог обратити од њих и позвати језичнике. Но, у такој прилици са каквим разлогом назива Симеон спасеније славом израиљскога народа? Почек од обећања датога Авраму израиљски је народ био изабрани народ Божји, носилац откривења Божјих, по путу Исус Христос јавио се у средини израиљскога народа, њему је у првом реду била посвећена делатност Његова; Израиљани су били апостоли, у Израиљу је основао Христос цркву своју, која се оданде раширила по свим крајевима света, међу свима народима. Према томе, несумњиво је, да је спасеније ипак било слава Израиља, да је послужило на славу израиљскога народа (Исп. Јов. 4, 22, Римљ. 9, 4-5). Уосталом, доћи ће време, кад ће се и Јudeји уверити да су у заблуди, те се с вером обратити к Спаситељу.

Литургија у Орашицу на Срећење 2002.

Ст. 34-35. И благослови их
Симеон и рече Марији майери
Његовој: Гле, овај лежи за љад и
ћодизање многих у Израиљу а
за знак Јројив кога ће се говориши,
а и тиби самој Јроји ће души мач,
да се отворију мисли
многих срдаца. - И благослови
их т. ј. Јосифа и Марију прославио
је Симеон због особите милости
Божје, које су се удостојили,
призывајући на њих благослов
Божји. За њим обраћа свој
пророчки поглед нарочито на
пресв. Марију као на таку, која
ће учествовати у судбини својега
божанскога Сина и као мати
у срцу делити понижење, прогањања
и патње Месијине. Лежи - одређен
је. За љад и ћодизање
многих у Израиљу. Ове

наши речи подсећају на камен стопилицања и камен љада код пр. Исаје (8, 14), Испор. Мат. 21, 22-44, Дела 4, 11, Римљ. 9, 33, 1 Петр. 2, 6. Христос је одређен да буде камен, о који ће се спомицати многи у Израиљу и падати, а нарочито виши, знатнији, но за то ће се опет други, смиренји подићи Његовом помоћи из пониженога стања свога. Задатак је према томе Месији и тај, да одели добре од злих, па да ове преда на заслужену казну. Дакле, једни ће љаси тј. пропасти морално, изгубиће могућност спасења, а други ће се подићи из греха и смрти и вером у Исуса Месију постићи нов морални живот. И те пророчке речи Симеонове испуниле су се потпуно. За једне, за књижевнике, фарисеје и већи део народа јудејскога постао

је **Он камен стопилицања и камен саблазна** (1 Петр. 2, 7), јер су они били толико духовно слепи, толико морално искварени, да нису могли никако да познаду у Њему Месију, а за друге, за мали број својих ученика и последника, а нарочито за грешнике и царинике послужио је Он на ћодизање из греха и духовнога мртвља за нов живот - **И за знак Јројив** кога ће се говориши, коме ће се силом противити и нападати Га. Јеванђелска историја пуна је описа борбе против Исуса, очајнога и истрајнога непријатељскога расположаја, што се и завршило смрћу Његовом на крсту. Од тога времена знак, застава противљења на земљи јесте крст, који је за језичништво био безумље, а за Јудеје саблазан (1 Кор. 1, 23).

Параскөос устаницима у Орацију на Срећење 2002.

Но и подигнути на крст Спаситељ може се узети као знак против кога је Све што је од овога света. Та борба против Господа Исуса неће остати на миру, дотаћи ће се и пресв. Матере, а и зар би иначе и могло бити? Та свака се мати радује радости свога детета, дели тугу с' њиме, а да не буде то код оне која је **честнејша херувим.**

Дакле са патњама Исусовим патиће и она, а те патње доћи ће до највишега степена, кад прикуцају Богочовека на крст, онда ће јој души Јроји мач, што се и забило у свој пуноћи. А све ово (ст. 34-35) и нарочито тешки болови пресв. Богородице збиће се са том сврхом, **да се отворију мисли многих срдаца.** Приликом патње Христове на крсту као

и смрти откриле су се одиста тајне мисли појединача, онда се показало ко има праву искрену веру, ко је уз њега, а ко против Њега. Онда су се једни обраћали к њему с подсмећом, а други с топлом молитвом. Од тога времена је распети Христос знак, по коме се познају деца Божја и деца света, за једне је крст Његов саблазан и безумље, а за друге знак божанске снаге и мудрости (1 Кор. 1, 23, 24). - **Да се отворију** т. ј. да постану видљиве мисли многих срдаца, а не свих, јер Симеон има пред очима делатност И. Христа у време службе Његове роду човечјем у телу, а не каснији живот и ширење цркве Његове. ■

* Текст је узимачења доноси се у извornom obliku

Сава, епископ шумадијски

МОНАШТВО КОД СРБА

(из заоставштине)

Српско монаштво зачето је пре почетка архиепископског рата светог Саве у Србији (1219). Монаштво је дошло у Србију са Истока и било је под грчким утицајем, а снажније се развијало захваљујући утицају светих Климента и Наума Охридских. Пустиножитељни Јован Рилски, Јоаким Осоговски, Прохор Пчињски и Гаврило Лесновски подједнако су поштовани код свих православних Јужних Словена. Поред мушких манастира било је и женских. Тако се Косара, ћерка цара Самуила, замонашила 1015. године у манастиру Свете Богородице Крајинске.

Творац Српске државе Стефан Немања, у монаштву Симеон, поред осталих манастира подигао је и манастир Светог Николе с тим, што је у њему установио монашко правило, које је дао у својству ктитора, ктиторски типик. Он и његов син, монах Сава, на основу дозволе цара Алексија Анђела обновиће манастир Хиландар 1198. године, за станиште српских монаха који буду желили да се подвизавају у Светој Гори Атонској, а они то чине, ево осам векова. Након упознавања монашког живота на Истоку, свети Сава је извршио реорганизацију српског монаштва. Јако је монашко васпитање добио у киновијском духу, свети Сава је показивао склоност ка скитском начину монашког живота. Ипак „идеална монашка општина“, каже један од најученијих монаха прошлог века, академик Филарет Границ, "претпоставља заједницу у свим областима живота и у свим унутрашњим и спољашњим односима, начело правог колективизма у словљеног потпуним потискивањем индивидуе са неким посебним интересима и претензијама."

Свети Сава написао је три устава: *Карејски*, скитски устав, уклесан у камену у Карејској ћелији, написао је 1199. године за себе и оне монахе који ће после њега живети у овој ћелији. Ти монаси нису морали бити свештеномонаси, јер се монашко правило по скитском уставу састоји из псалама, молитава и метанија (поклона). Док се у Православној цркви *Псалтир* прочита на богослужењу у току једне седмице, а

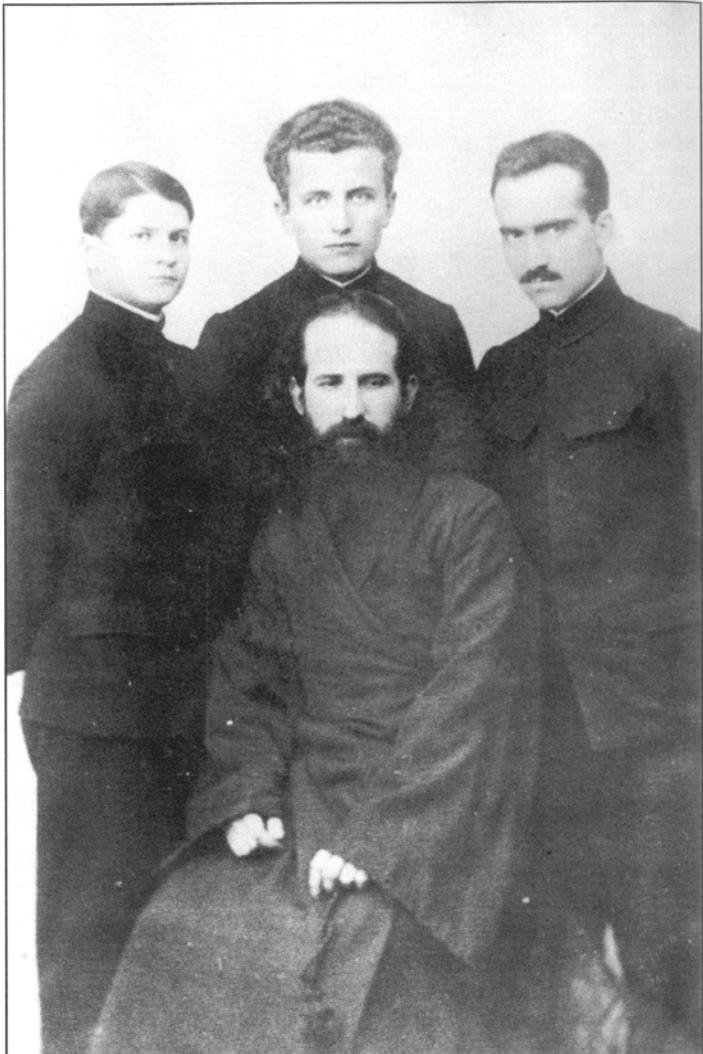
за време Ускршњег поста два пута, по *Карејском уставу* прочита се цео у току једног дана. То је јединствен случај у целој Православној цркви.

Исте године свети Сава написао је и киновитски *Хиландарски устав*, јер се у његово време у Хиландару живело киновитским начином живота. Овај устав служи као један од извора за богослужење Српске православне цркве. Нарочито до појаве пуног *Српској штитника* 1319. године.

Трећи устав је *Студенички устав* који се такође везује за име светог Саве. Што се тиче Савиног ауторства у изради

Хиландарског и Студеничког устава мишљења су подељена. Једни мисле да је оба Устава написао један од Савиних сарадника, а други да је свети Сава написао неке делове, а трећи да је цео Устав дело светога Саве. Научници се не слажу ни у погледу времена кад је Студенички устав написан, обично се сматра да је написан 1206. године, а неки писање везују за 1220. годину.

Поред мушких манастира у Српској цркви средњег века цветало је женско монаштво. У манастир су одлазиле српске владарке и властелинке. Како за мушки, тако и за женске манастире важили су и важе исти прописи, прописи *Јерусалимској уставу*, који је прво преведен у Српској цркви с грчког на српска

Отаџ Јован Пойовић са својим ученицима, будућим монасима и архијерејима (Никола Удицки, Ђубисав Војновић и Тихомир Костић)

писмена, а одавде је преведен устав доспео до Бугарске и Русије. Тај устав је пун устав и садржи поред богослужбеног дела и дисциплинарни део који се односи на унутрашњи манастирски живот.

За време турског ропства број монаха и монахиња је опао, али се ипак монаштво, нарочито мушки, одржало. До обнове монаштва, нарочито женског, дошло је после Првог светког рата. Данас Српска православна црква има своје манастире, у Отчаству и расејању (Румунија, Мађарска, Немачка, Америка, Канада, Аустралија, Босна, Хрватска, Далмација и Славонија) на челу са манастиром Хиландаром, који се у црквеном погледу налази у јуријардацији Васељенске патријаршије. ■

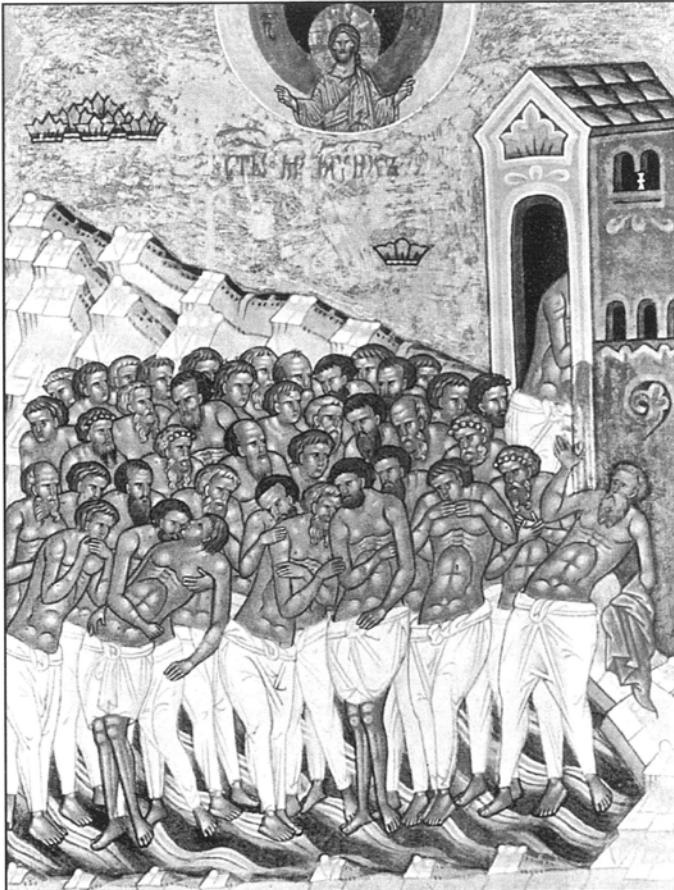

МЕСТО И УЛОГА ЦРКВЕ У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ДРУШТВУ

Догађаји из октобра 2000. које је Црква недвосмислено подржала и који, надамо се, значе коначни раскид са прећашњим временом, отворили су врата и створили претпоставке за успостављање дијалога са ширим друштвом и тиме могућност за нову друштвену улогу Цркве у новом српском друштву

Друга половина 20. века и друштвени експеримент назван комунизмом оставио је дубоке негативне последице у свим сегментима нашег друштвног живота, подразумевајући ту и Цркву, и оне ће бити уочљиве и у наредном периоду. Ипак, последња деценија протеклог века донела је и код нас, а и у свету, за многе изненађујући пораст религиозности и појачано интересовање за метафизичку проблематику. Било како да тумачимо ову појаву, па чак и као својеврсну „освету Богију“ по речима Жила Кепела, чињенице то недвосмислено потврђују. Према анketи НИН-а од 28. 4. 2000. 74% грађана Србије су се изјаснили као религиозни. Истраживања која је војска Југославије обавила у току НАТО бомбардовања су у још већем проценту посведочила ову појаву. Ако употребимо податке из 1980. године, када се 15 до 20% грађана Србије изјашњавало као религиозно, промене су очигледне. Последња деценија 20. века, и поред свих тешкоћа, означила је и повратак Цркве на друштвену сцену. Њен глас се све јаче чуо и Њена друштвена улога постајала је све значајнија. Догађаји из октобра 2000. које је Црква недвосмислено подржала и који, надамо се, значе коначни раскид са прећашњим временом, отворили су врата и створили претпоставке за успостављање дијалога са ширим друштвом и тиме могућност за нову друштвену улогу Цркве у новом српском друштву.

Али, управо овде се отвара једна сасвим нова проблематика и за Цр-

кву и за друштво, као и за њихове међусобне односе. Кажемо нова проблематика јер је у прећашњем периоду Црква углавном била непожељни елеменат који се толерисао. Сада Црква прижељкује, а сигурно ће и добити по узору на европске моделе, равноправну улогу са осталим друштвеним факторима у нашем друштву. Тиме се стварају предуслови за излазак Цркве из анонимности и могућност дијалога и утицаја на шире друштво. Отварају се велике могућности, али је и проблематика дубока и озбиљна како у разумевању питања места, улоге и начина деловања Цркве, тако исто и питања разумевања савремених европских друштава ка којим и наше друштво стреми.

Говорећи крајње уопштено можемо разликовати три основне фазе у историји односа Цркве и друштва:

- Прва: сукоб и гоњење Цркве од стране римских власти, а такође и од јеврејских заједница
- Другу фазу карактеришу сарадња и спој Цркве и државе у покушају христијанизовања друштва и у којој се границе Цркве и друштва поклапају
- Трећа фаза би обухватала „Ново доба“, „пост хришћанско друштво“, или како год другачије да га назовемо, које карактерише одвајање Цркве и државе, један више или мање миран и легални „развод“ државе и Цркве или пак, нови сукоб, што се све, наравно, пројектује и на односе Цркве и друштва.

Било би корисно подсетити се неких основних ка-

рактеристика, посебно прве фазе историје односа Цркве и друштва због једне основне чињенице која је иста и у данашње време и онда. То је да се Црква и друштво као величине, не поклапају. Друштво, па и ваше данашње српско је шири појам, односно чланови Цркве, хришћани, су део тог ширег друштва^{*1}.

Хришћанство се није појавило као одређени систем идеја који је касније стекао присталице, већ као заједница. Нова заједница у већ постојећој, нови Израиљ. Хришћанство је Црква, или како каже о. Георгије Флоровски „заједница, народ Божији, који организује свој заједнички живот у сагласности са хришћанским начелима. Овај живот од није могуће поделити на делове, од

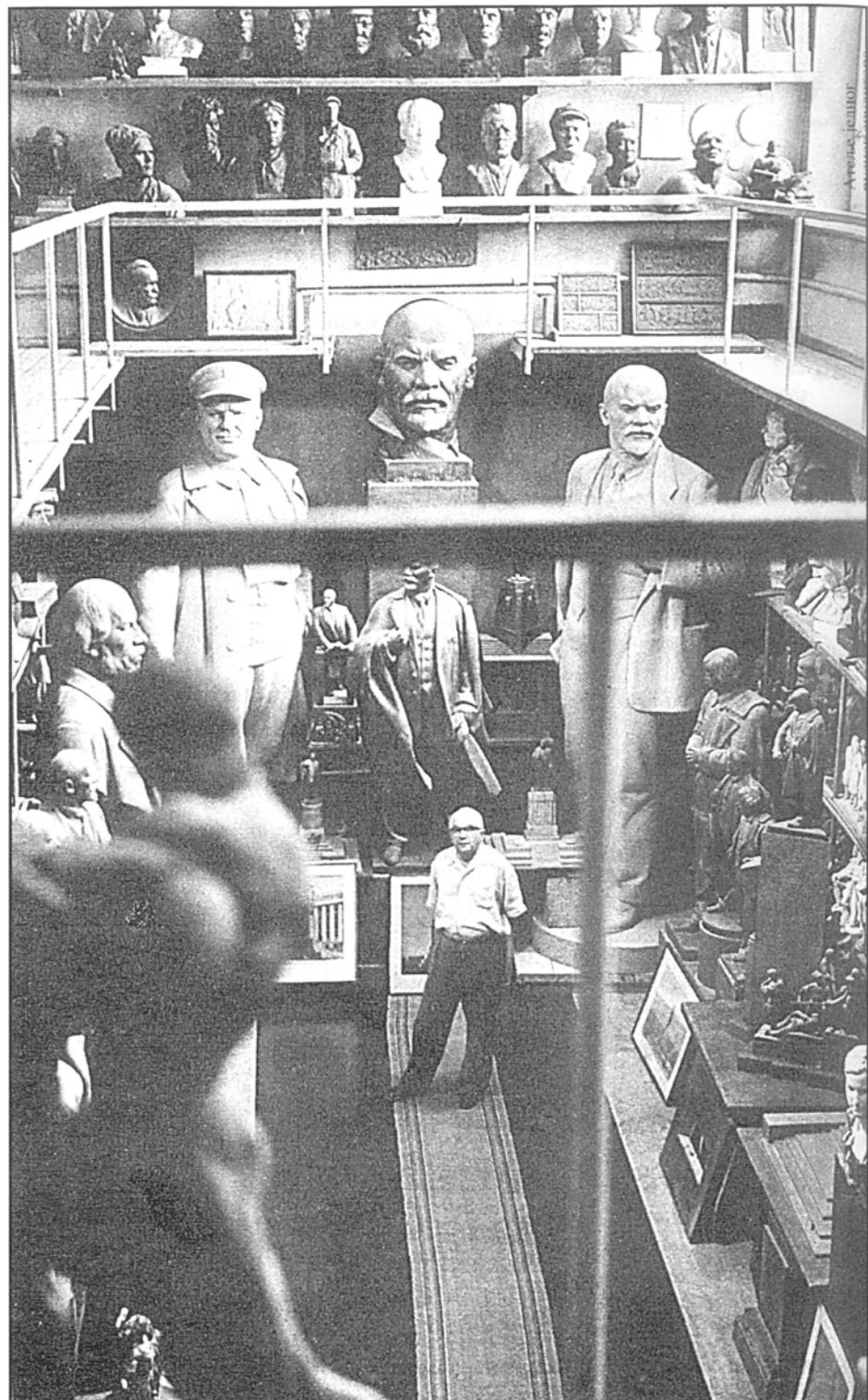
којих ће неки моћи да се заснивају на хетерогеним начелима... Жалосно је решење двојне припадности".²

Хришћани првог периода цркве-историје су имали:

1. Јасно сазнање да припадају једном другом друштву, различитом од постојећег, да су „тело Христово, и удови понаособ“³. Идентитет Цркве као и идентитет сваког члана тела није зависио од „овога света“. Прогони, савез или признавање Цркве од ширег друштва или државе ништа нити доприноси нити одузима идентитету Цркве. Она је увек, или би требало да буде увек и у свим временима и у сваком начину државног и друштвеног уређења заједница „не од овога света“. Чини се да је и данас добро подсетити се на овај основни став и да Црква не очекује ни од кога са стране, ни од државе, ни од ширег друштва, да даде ауторитет и ослонац Њеном постојању.

2. Јасно супротстављање ширем друштву. Постојање Цркве у свету и историји је неизбежно „револуционарно“. Између Цркве и света не може да постоји мир. Јеванђеље благовести долазак последњих времена у историју, присуство преображеног света, док „овај свет“ не жели да нестане иако је својим одбијањем да прими Христа већ осуђен на нестајање. Царство Божије је највећа вредност и највиши критеријум који релативизује све остale: природне, државне, друштвене, националне. Хришћани су дужни да „умру са Христом“ за свет и светске жеље. У суштини, целокупно супротстављање Цркве „овоме свету“ извире из борбе против идолопоклонства и претварања било које ствари, вредносни или институције у самоциљ, а посебно се то односило у првом периоду на државу и државну власт. Идол значи одвојеност од Бога, представља самовредност и тиме ствара један статични, издаљени, за-право демонски свет. И Адам је исто тако, од себе и света желео да створи идол. „Господ и Бог мој“⁴ исповедио је апостол Тома и тиме поставио основу схватању да је Христос једини Господар и да све треба да буде подведено под призму Његовог будућег Царства. Ово је био и основни разлог гоњења Хришћана од стране римске власти.

3. И поред крвавих прогона и жртава овакав став Хришћана није значио негацију света као творевине Божије. Напротив, као такав он

је „врло добар“. Ако Црква осуђује његово садашње стање, то је у суштини позитиван став према свету. Уосталом, Црква се никада није одвојила од света, никада га није препустила сопственој „судбини“, никада није била равнодушна према стању у коме се налази. Коначни циљ је спасење света и његов улазак у Царство Божије. „Не“ и истовремено „да“ јесу закон постојања Цркве у свим друштвима и свим државама, па и данас.

Подсећањем и што је могуће у већој мери актуелизацијом ових не-

колико основних еклесијолошких поставки, Црква обезбеђује правилан приступ широј друштвеној заједници и могућност исправног друштвеног делања. У суштини то значи истрајно бити на становишту да је „само једно потребно“⁵. Црква је богослужбена заједница, при чему је богослужење израз Њеног вјерују, а не национална, националистичка или пак заједница неког другог типа. Да би она могла своју улогу знака будућег Царства да испуни у једном друштву треба да буде потпуно слободна од овога света, и то не само на

спољашњи начин слободна од структура и власти, већ пре свега, на унутрашњи начин. Слободна од духовног потчињавања вредностима и благу овога света, како то примећује о. Александар Шмеман⁶. Колико је, дакле, Царство Божије критеријум унутрашњег живота Цркве, толико треба да буде критеријум и основа односа Цркве према ширем друштву и његовим проблемима. Повратак Цркве у друштвени живот ће је неизоставно приморати да изрази своје мишљење о основним друштвеним проблемима и начину њиховог превазилажења и Она то треба да учини вођена искуством и доживљајем Царства Небеског.

Царство Божије, као критеријум, јесте будуће, а не прошло стање. Идеално, оно чему тежимо се налази у будућности, а не у прошлости. Један од проблема, често од стране теолога расправљан, јесте да се Православна Црква недовољно брзо ослобађа склоности да у прошлости види и своју будућност. Другим речима, од склоности ка тумачењу да сва друштвена кретања треба да се врате у неку већ опробану историјску форму, на пример средњовековну, и да се тамо налази идеал места друштвене улоге Цркве. Али, уколико доживимо теократски систем као кулминацију у историјским односима Цркве, државе и друштва неминовно ћемо испустити из вида садашњу друштвену стварност. Прићићемо јој са предрасудама и нећемо видети и њене добре стране. У садашњем тренутку почетних преговора између Цркве и државе и формирања нове друштвене улоге Цркве, не треба никако да изгубимо из вида да је данашње цивилно друштво, коме очигледно, и наше друштво, вољом политичких како унутрашњих тако и спољних фактора, тежи, настало на неуспеху, историјској иссрпљености и у супротности са теократски уређеним друштвима и у западном и у источном облику. Данашња демократска друштва развијеног света почивају на неким основним чињеницама које, једноставно, морамо да уважимо, уколико не желимо да будемо етикетирани као конзервативци и тиме поново склоњени на друштвене маргине. Неке од тих чињеница су следеће: грађанска држава, раздвајање приватне и јавне сфере, раздвајање државе и Цркве, владавина права, представнички институти итд.

Тиме долазимо до другог фактора о коме би требало нешто рећи -

до савremenog друштва ка коме се српско друштво убрзано креће. Разматрати све његове аспекте на овом месту је немогуће, с тога што, бар у научној мисли, не постоји једнодушно његово вредновање. Мишљења се крећу од глорификација, нарочито после слома комунизма и пада Берлинског зида, па до озбиљних напада које смо сретали кроз цео 20. век, на технолошки, бирократски и потрошачки карактер данашњег друштва, који се манифестије кроз озбиљну деградацију човека и природног окружења. Садашњи процеси глобализације и доктрина економског неолиберализма, такође, и плаши многе становнике не само наше земље. У сваком случају проблематика је изузетно сложена и уколико Црква жели да учествује у креирању даљих историјских токова нашег друштва то подразумева озбиљну анализу и специјализована знања из појединих области друштвеног живота. Савремена друштва нису више тако једноставна као она прошла, да се и голим оком и здравим разумом могу пратити друштвена кретања. Структуре данашњег друштва су сложене, међусобно пружене и међувезане што још више појачава и савремени процес глобализације на свим пољима.

Везано за наш садашњи тренутак и за наде многих о брзом стварању богатијег и праведнијег српског друштва, у односу на оно претходно, није на одмет размотрити неке основне чињенице, већ познате у теорији, као пример друштвено андражованог теолошког мишљења.

Чини се да наш човек још увек није превазишао биполарну представу о свету, која је више од пола века била актуелна. Свет је био подељен на два идеолошка блока од којих је сваки за себе говорио да је идеалан. Није постојало нијанси, све је посматрано црно-бело, добро и лоше. Нама који смо живели у земљи са комунистичком идеологијом, западни свет је у својој грађанској слободи и тржишној економији изгледао савршен, изгледао као неоспорни идеал коме треба тежити. Мислило се, а вероватно да и данас многи тако мисле, да само треба променити систем и да ће се све некако средити само од себе. Видимо да су поједине земље (попут Русије, на пример) далеко од тога да буду стабилне и „срећене“ по европским стандардима и после више од 10 година од слома комунизма. Очиглед-

но је да ствари треба посматрати реалније и ван овог превазиђеног идеолошког оквира капитализам - комунизам. Не постоје сигурни рецепти који ће једно друштво које се налази у дубокој кризи, попут нашег, брзо и безболно извести из тог стања без огромног стваралачког напора и сарадње свих друштвених фактора. Поготову се то неће постићи опет идеолошким истицањем мита о непогрешивости слободног тржишта.

Занимљиво је напоменути да је многоокритиковани Светски савез цркава још далеке 1948. године, ујеку идеолошке борбе капитализма и комунизма, издао следеће саопштење после заседања Генералне скупштине у Амстердаму, о ова два супротстављена друштвена система:

"Оба система су дала обећања која не могу да испуне. Комунистичка идеологија је ставила акцент на економску правду и обећала да ће се слобода остварити аутоматски после довршења револуције. Капитализам је ставио акцент на слободу и обећао да ће правда произићи као производ слободног предузетништва; и ово, такође, представља идеологију која се показала погрешном. Одговорност је хришћана да потраже нова, стваралачка решења, која никада неће дозволити да правда уништи слободу, или обратно"⁷.

Такође, 1992. године у тексту *Богаји живот за све; хришћанска вера и свејеска економија* данас наглашава се:

"У земљама бившег социјалистичког блока, које су се толико разочарале лажним обећањима марксизма-лењинизма, људи су се са ентузијазмом окренули тржишној економији, надајући се да ће она бити у могућности да донесе благостање исто као у Западној Европи. Први резултати нису били охрабрујући: многе димензије друштва, а такође и претходног економског система требало је преобразити и реорганизовати на такав начин који захтева од већ напаћеног народа велику способност прилагођавања и стрпљења. То представља упозорење за све нас, да не очекујемо много од тржишта самог по себи, да му не приписујемо полу-магијске способности или да постане владајући фактор у свему."⁸

Мисао коју треба да имамо на уму је да слободно тржиште никада није функционисало потпуно сло-

бодно и само за себе. Оно је део општих односа међу људима и зависи од других друштвених, правних и државних институција. „Ако би неко оставио да тржиште функционише само, могао би да уништи једно друштво“ (такође реченица из горе поменутог текста).

Размишљајући на овај начин о нашим условима и нашој ситуацији и свим променама које су неминовне, онда треба стварати климу да се оне дешавају у атмосфери стварања једног новог „друштвеног морала“⁹, да би се што је могуће више ублажиле негативне последице промена. О потрби повратка морала на „друштвену сцену“ говоре чак и савремени економисти, као на пример индијски нобеловац Amartya Sen¹⁰, у смислу изградње једног општег етичког консензуса на глобалном плану. У том смислу укључење Цркве у друштвене токове може бити драгоцен. Ако се транзиција оствари на сиров и нечовечан начин она ће само озаконити једну другу врсту друштвене неправде - бездушну владавину богатих над сиромашнима. Ова владавина неће бити ништа боља од владавине политички подобних над неподобним, коју смо имали у претходном времену. Хришћанска антропологија, хришћанско виђење човека може да буде основа нове актуелизације морала, имајући у виду да су и многе вредности савременог друштва, као што су на пример људска права, у основи засноване на Хришћанству и да ту лежи кључ за сагласност и сарадњу Цркве и многих других друштвених фактора.

На крају, уместо закључка, навешћу једно од мишљења архиепископа Тиране и целе Албаније Г. Анастасија изнетог у његовој књизи Глобализам и Православље поводом сличне проблематике:

„Основни и највећи циљ Цркве треба да остане духовни преображај човека, у Христу спасење, давање смисла животу. Тако приноси оно најважније: негује савест и формира личност... Најпотребније савременом тренутку су људи који имају карактер, визију, отворену и нелицеперну љубав, који подржавају борбу против егоизма - индивидуалног, националог, племенског. Самодовољност, манија власти и хипокризија нису карактеристике само јаких и великих сила, већ постоје и живе у душама свих нас. Црква не може да припада клубу силних и бо-

гатих. Снага Цркве се не поистовећује нити се заснива на вршењу светске власти...

Правилни приступ феномену глобализације од стране Православља није само питање клира или појединих теолога лаика. Он захтева пажњу и одговорност свих чланова

Цркве, захтева озбиљно истраживање, анализу и предлоге засноване на научним, политичким и економским чињеницама. Биће потребно стално стваралачко промиšљање у областима хуманих, политичких и економских наука.“¹¹

Др Зоран Крстић, протојереј

НАПОМЕНЕ

1. Види I. Πετρού, *Θεολογία και κοινωνική δυναμική*, изд. *Παραπηρητης*, Солун 1993. стр. 30.
2. Г. Флоровски, *Το σωμα τον ζωντος Χριστου*, изд. *Πατριαρχικον ιδρυμα πατερικων μελετων*, Солун 1981. стр. 93.
3. Прва Кор. 12, 27.
4. Јован 20, 28.
5. Лука 10, 42.
6. А. Шмеман, *Η αποστολή της Εκκλησίας στο συγχρόνο κοσμό*, изд. *Ακριτας*, Атина 1993. стр. 105.
7. Цитирано према Rob van Drimmelen, *Χριστιανική πίστη και οικονομική ζωή*, часопис *Καθ'οδον*, број 7-8, Солун 1994. стр. 65.
8. Часопис *Καθ'οδον*, број 7-8, 1994. 53. страна додатка.
9. О овој теми и широј библиографији види Јоаннис Пётру, *Παγκοσμιοποιηση και οικονομική ηθική*, сепарат, Солун 1999.
10. Amartya Sen, *On Ethics and Economics*, грчки превод, изд. *Καστανιωτη*, Атина 2000.
11. Цитати су наш превод из већ поменуте књиге архиепископа Анастасија.

ИСКУПЉЕЊЕ И СПАСЕЊЕ РОДА ЉУДСКОГ

Васкрсење Христово је једини извор праве истинске радости и смисла живота

Први човек је својим грехом навукао Божије проклетство и вечну смртну осуду на себе, своје потомство и целу земљу (1 Мојс. 3, 17-24). Адам је, дакле, због греха истеран из раја, осуђен на патње и смрт, и та судбина сналази и нас, његове потомке јер не бисмо ни ми другачије поступили да смо били на његовом месту, па је суд Божији над нама потпуно праведан.

Бог је створио свет врло добним, без зла (1 Мојс. 1,31), па се грех, страдање и смрт јављају у овом свету као куколь који је непријатељ посејао по њиви овога света на којој је Домаћин њиве био посејао само добро семе (Мт. 13, 24-28). Грех је увек самовоља изражена бунтовним ставом према Богу, гажење Божијих закона и вечне Божије правде.

А кад човек, који је створен зато да би сву природу принео Богу, испунио вољу Оца Небеског и био послушан Син Божији, наруши Закон вечне правде Божије, онда се на њега односе речи Светог Писма: „Плата за грех је смрт“ (Рим. 6, 23).

Говорећи еванђелским језиком, наши греси су наши дугови Богу (Мт. 5, 12). Први човек својим грехом није коначно искварио своју природу. Прародитељи и после пада слушали су глас Божији, разумевали Његове речи, добили су и обећање о спасењу помоћу Искупитеља који је требао доћи. Човек је ослабио грехом своје силе и способности које је од Бога добио, а пошто није кадар да самостално уреди своје спасење, ипак је остао способан да га прими, чим му оно буде дато.

Поставља се питање: Ко нас може спasti греха? Само Онај који никад не учини никаквог греха. Само Онај који је потпун човек, а у исто време и потпун Бог, па Његова смрт пред судом Божије правде има већу вредност него што је тежина свих људских грехова. Пошто љубав Божија жели спасење човека, а спасења не може бити без спољашњег и унутрашњег очишћења, а знамо да у Царство Небеско „неће ући ништа нечисто“ (Откр. 21, 27), постаје нам

јасан смисао Спаситељевих речи: „Син човечији није дошао да му служе него да послужи и душу своју да у откуп за многе“ (Мт. 20, 28). Тај пут и начин који је мудрост Божија изабрала за искуплење и спасење рода Адамовог Псалмопесник је изразио поетским речима: „Милост и истина среће се, правда и мир пољубиће се. Истина ће никнути из земље и правда ће с неба приникнути“ (Пс. 85, 10-11).

Старозаветне жртве су биле праслика једне савршене жртве која ће искупити цео род људски. Крсна смрт Богочовека Господа Исуса Христа и Његова крв нас искупљују од сваког греха. Да Господ Исус Христос није примио на Себе грехе света, да није претрпео смрт и мучење за сваку свету проклетство Божије изречено над Адамом остало би заувек. Искуплење и спасење рода људског је по сазнању и веровању Цркве исконска тајна Божијег промисла. Та је тајна била сакrivена и од анђела. („Јеже от вјека утјеноје и ангелом несвједомоје тајинство“).

Кроз Христову личност та је тајна остварена. Нама остаје да разложно верујемо да осим имена Господа Исуса Христа „нема другог имена којим би се људи могли спаси“ (Дел. ап. 4, 12).

Субјективни услови спасења састоје се у томе да човек вером усвоји и призна дело искуплења које је Спаситељ за нас поднео. Бог нам је у Христу једном за свагда опростио грехе, али тај се опроштај односи и на нас лично само онда кад га свим срцем хоћемо, кад зажелимо заједницу са Богом и живот са Њим.

Христова жртва је изменила свет. Смрт је уништена, Сатана свезан, а сужњима дарована велика милост, васкрсење и вечни живот у Царству Божијем. Васкрсење Христово је извор општег васкрсења, победа живота над смрћу, правде над неправдом, Бога и човека над Сатаном.

Васкрсење Христово је једини извор праве истинске радости и смисла живота. ■

Милић Марковић, јереј

ХРИСТОЛОГИЈА ЈОВАНОВОГ ЕВАНЂЕЉА

Христологија говори о јединству Божанске и човечанске природе у Личности Сина Божијег, Господа Исуса Христа, односно о смислу и последицама тог јединства и те заједнице

УВОД

Прво систематско учење о христологији потекло је од еп. Аполинарија Лаодикијског (310-390), једног од најталентованијих богословских умова четвртог века.¹

Полазећи од тога да је Бог створио свет из ничега (што значи да је суштина његова небиће), једина могућност вечног постојања тог света, односно превазилажења смртности, јесте заједница са Богом. И то не било каква заједница, већ слободна заједница са Богом, јер Бог је љубав (Јн 15,9-10).² Зато Бог ствара човека *по лицу Своме* (1 Мој 1,27), дакле слободног да би човек сјединио свет са Богом. Дакле човек није могао сам да спасе свет, али ни Бог није могао сам да спасе свет. Значи, било је потребно да Бог постане човек.

У том светлу, тајну Христа можемо посматрати независно од пада, јер за вечно постојање света била је потребна заједница са Богом у једној Личности. Како се природе тако дијаметрално супротне не могу сјединити а да притом не настане нешто треће, било је потребно да се у једној Личности, и то Личности Сина Божијег, сједине две природе: створена и нестворена, а да при том ова створена (човечанска) не буде просто утопљена у ову нестворену (божанску).³

Дакле, Христос је Спаситељ првенствено због тога што је Богочовек, што је у Његовој Личности сједињено тварно са нетварним и то несливено, нераздељено, неизмењиво и неразлучно⁴, што је омогућило обожење тварне природе која сада у личности Христовој постоји на један божански начин, не губећи при

том својства тварности. То је такозвано прожимање и размена својстава Божанске и човечанске природе (*communicatio idiomatum* или *περιηρεζα*).⁵

Веома је битно истаћи да до прожимања својстава природа долази не због тога што су те две природе сједињене по себи већ због једне личности у којој су сједињене, другим речима због једног начина постојања. Или још једноставније, Личност Христова је та која сједињује несливено, нераздељено, неизмењиво и неразлучно Божанску и човечанску природу.⁶

Тајну Христа посматрамо као тајну Богочовека, тајну заједништва тварне и нетварне природе кроз човека у личности Сина Божијег. У том светлу ни спасење није производ само оправдања греха, већ је првенствено израз заједништва Бога и човека а кроз човека тварне природе и уопште свега створеног; и оно наравно кулминира у Ваксрењу. Дакле, из Христове тајне се види и може се разумети и стварање света, и стварање човека, али и свега онога што је пратило човеков пад, као и његово спасење. Отуда је христологија једно од главних поглавља православне доктрине. То потврђује Свети Григорије Синаит када каже: *Дефиниција прве вере јесће да се виде и познају у чистоји два додмајиа вере, то јесћи Тројство и двојство: Тројицу гледаши и познајаш несливено и неодсећено, у јединству, а двојство природа Христовах у једној ипостаси, односно ипоставиши и знаши једнога Сина, и пре овайлоћења и после овайлоћења, али и по овайлоћењу, прослављеноћа несливено у двема*

*природама и двема вољама, божанској и човечанској.*⁷

У овом цитату запажамо још једну веома битну чињеницу, када говоримо о христологији. Ту видимо да је христологија (као јединство Бога и човека) заједничко дело Оца, Сина и Светога Духа, при чему је делатност Личности Свете Тројице различита. Бог Отац је онај који благосиља, од кога полази иницијатива и за стварање и за спасење света. Син Божији је тај који се слаже са Оцем, који одговара на вољу Очеву у смислу оваплоћења и страдања. Дух свети је Тај који садејствује у тајни Христовој. Другим речима, Дух Свети својим делањем омогућава да Христос све што чини, чини слободно, јер га Дух Свети ослобађа од последица тварности. Значи, Христос све што чини, чини Духом Светим

Христолошки догмат се темељи на откривеним новозаветним истинама које потврђују да је Христос једно Бог и човек. Тих места у Новом завету је jako пуно, тако да можемо говорити о христологији на основу Еванђеља (Мт 16,13-20; 28,19; Мк 8,27-30; 15,32; 16,61-62; Лк 4,21; 9,18-21; 17,21; Јн 1,1-18; 1,14; 14,7; 20,31); Дела апостолских (Дел ап 2,22; 2,36; 9,20); или Посланица апостола Павла (Рим 8,32; Кол 1,15,17,27; 1Тим 2,50; 3,16; Филип 2,11) и тд.

Наш рад међутим неће се бавити христологијом на основу свих ових сведочанстава о Христу као Богочовеку, већ само на основу Еванђеља по Јовану. Друга сведочанства позивајемо у помоћ само да би расветлили казивање апостола Јована. Јова-

нова христологија је при том првенствено тријадолошка тако да смо се ми у раду, у духу задате теме, усред- средили само на однос Бог Отац - Бог Син. То не значи никакво умањивање Божанства Бога Духа Светог, али би говорењем о томе прешли оквире овог рада. Јован свакако говори и о односу Бога Логоса и Духа Светога (Јн 14,15-17; 15,26; 16,6-15) али то није наша тема.

У оквирима Еванђеља по Јовану
ми ћемо говорити о главним аспек-
тима православне христологије и
то:

- a) О Господу Исусу Христу као Сину Божијем који се од вечностии рађа; од Бога Оца;
  - б) Бог Логос и творевина;
  - в) О сједињењу двеју природа у једној личности Сина Божијег;
  - г) Оваплоћени Бог Логос, последице по свет и човека (О општењу својства двеју природа у једној личности Сина Божијег, О обожењу људске природе у ипостаси Сина);
  - д) Богочовек као извор Откривења и спасења;

Полазна тачка за разумевање христологије Јовановог Еванђеља, као и читаве теологије еванђелисте Јована, јесте разјашњење појма ЛО-ГОС. Од правилног разјашњења овог појма зависи правилно разумевање целокупне Јованове теологије, па тиме и његове христологије или логосологије.

Наравно да је јако тешко, да не кажем немогуће, објаснити Јованову христологију а при том не користити остале Јованове списе (1,2,3. Посланица, Откривење). Исто тако, тешко је разумети и Јованову теологију одвојено од Светог Писма Новог Завета као целине. Како би то обим овог рада проширило мимо задатих оквира, ми ћемо се ограничiti углавном на Јованово Еванђеље, и то у највећој мери на Пролог Јовановог Еванђеља. Пролог Јовановог Еванђеља је за христологију толико битан, да са пуним правом можемо рећи да су речи Блаженог Августина, како: *проло^ж шреба ис^писани злайним словима и стави-ши^ши^ш га у све храмове на највидљивијем месецу*, више него тачне.⁸

Теорије које су оспоравале изворност и оригиналност Пролога, нећемо обрађивати.⁹ Због ограничности простора о проблему термина Логос овде нећемо говорити већ ћемо само напоменути неке од аутора који су се проблемом овог

термина у оквиру својих радова бавили¹⁰. Напоменућемо само на шта то Јован мисли када каже Логос, док ће у даљем тексту рада тема из овог поднасловова бити обрађена у оквирима Јованове христологије.

Осим у Прологу, еванђелист Јован реч Логос употребљава још (Јн 1,1) и у (Откр 19,13). Данас постоји више мишљења о томе шта мисли Јован када каже Логос, од којих су три доминантна. Међу римокатоличким (E. Tobac i J. Dupont) и протетантским (P. Billerbeck i G. Kittel) богословима доминира став да Логос значи Реч, јер Реч наступа као Објавитељ тајни Божих или као стваралачка Реч Божија. За Бултмана Логос је гностичка фигура односно посредник између Бога и света. Трећи став је данас углавном заступљен код мањег броја западних богослова и по њима, Логос је Мудрост о којој се говори у Поучним књигама Ст-
ве

рог Завета а која се у Новом Завету открила као посебна Личност.¹¹ Православни поглед на овај појам сматра да се назив Логос по свом садржају не разликује од израза Јединородни Син Божији (Јн 3,16).¹²

Логос је код апостола Јована израз за Богочовечанску личност Христову - Сина Божијег пре оваплоћења.¹³ Име *Лογος* апостол Јован је позајмио из Старог Завета (1Мој 1,3-6; Пс 33,6; 107,20; 147,15-18; Ис 40,8; 40,26; 44,24-28; 55,10-11).¹⁴ Али овај израз код апостола Јована добија један нов садржај, димензију и смисао, до тада непознат и неоткривен¹⁵. Зашто еванђелист Јован узима израз о *λογος* а не неки други?

Разлога има више, а можемо их свести на четири основна:

1. Тад израз најбоље изражава Логосов живот по себи;

2. Тада израз најбоље изражава Логосов однос према Богу Оцу;

3. Тада израз најбоље изражава Логосов однос према свету и човеку, односно његову улогу као Објавитеља тајне Божије и Откровитеља Бога Оца;

4. Овај израз је највише одговарао Јовановој намери да оповргне све погрешне логологије пре њега и приближи појам Логоса грчкотимском свету, односно да том свету приближи Исуса Христа.¹⁶

Отуда је и овај кратак преглед развоја тумачења појма ЛОГОС дат што од правилног поимања појма Логоса, који се овде примењује на Господа Исуса Христа, зависи и правилно тумачење не само Јованове Христологије већ и целокупне Јованове теологије. Други разлог лежи у покушајима да се оспори оригиналност Пролога, односно да се његов настанак доведе у везу са античком философијом и јудејском књижевношћу.¹⁷ Из кратког прегледа развоја овог појма видимо да су такви приговори неосновани.

У даљем раду ми смо задржали овај термин непреведен, јер богатство садржаја термина Логос је тако велико да га је немогуће превести у пуном значењу ни на један други језик. Покушаја да се то уради било је пуно и њихова неуспешност потврђује ову тврђњу.¹⁸ То је и разлог што је и Комисија Светог архијерејског синода при превођењу Новог Завета задржала овај израз непреведен.

О ГОСПОДУ ИСУСУ ХРИСТУ КАО СИНУ БОЖИЈЕМ КОЈИ СЕ ОД ВЕЧНОСТИ РАЂА ОД БОГА ОЦА

Исус Христос је Бог, основна је порука Светог Откривења о Исусу из Назарета. Без прихватања чињенице Божанства Исусовог, немогуће је објаснити ни живот, ни рад, ни Учење Његово. Сведочанстава да је Исус Христос Бог Господ у Светом Писму Новог Завета има јако пуно. Како ми говоримо о личности Христовој на основу Еванђеља по Јовану, то ћемо се ограничити само на свадочанства дата у овом Еванђељу. С обзиром на речено о Прологу, ми ћемо о Божанству Христовом говорити првенствено на основу прва два стиха Пролога, а потом ћемо навести и друга свадочанства која говоре о Исусу Христу као Богу.

Богонадахнуто казивање о Господу Исусу Христу еванђелист Јо-

ван почиње речима: *У јоћејику бјеше Логос* (Јн 1,1).

Тиме нам већ у првом стиху еванђелист сажето открива три велике истине о Логосу:

1. Логос је вечан;
2. Логос је самостална Ипостас;
3. Логос је по својој божанској природи Бог.

Овим и оваквим почетком, где свако наредно тврђење допуњује претходно, еванђелист Јован је жељео да људима открије и објави тајну о унутрашњој делатности Бога Логоса, да нам каже какав је Логос сам по себи.¹⁹ Зато и почиње своје казивање предлогом *εν=у* - који се употребљава за ознаку јединства и унутрашње близине, заједнице и зависности, указујући на битисање једног у другом као и на стање и однос у којем се нека личност или ствар налази. Израз у *јоћејику* (*εν αρχῃ*) као и израз *од јоћејика*, у (1Јн 1,1) има значење надвечне вечности, односно надвечношти која превазилази сваки смисао вечности. Овим изразом писац је жељео да каже да Логос постоји предвечно и беспочетно.²⁰ На то упућује имперфекат *ην* који изражава трајно несвршено време - светрајање²¹. Да-кле израз у *јоћејику* указује да Логос нема никаквог почетка у времену као што је случај са створеним светом већ да Он постоји од искони, односно да је надвременски, беспочетан и вечан. Или, другачије речено, Логос је постојао пре постанка времена и зато нема почетка.²² О томе своје сведочанство даје и Свети Јован Златоусти када каже: *као што ѡлајол ων - јесиће, када се односи на човека увек изражава џрошило свршено време истио џако али када се односи на Бога изражава вечност*.²³ То потврђује и сам апостол Јован када бележи речи Христове: *Прије него што Аврам на-стапаје Ja сам* (Јн 8,58). За себе каже да је он *јоћејак* (Јн 8,25), и има славу пре него свет постаде (Јн 17,5). Ту потврду налазимо и на оним местима која говоре о послању Господа Исуса Христа у свет (Јн 3,19; 6,14; 9,39; 12,46; 18,37), Његовом силаску са неба (Јн 3,13; 6,33; 6,38; 6,41-42; 6,51-52; 6,59) и враћању Оцу (Јн 7,33; 8,14; 13,3; 16,5). Једном речју овим изразом еванђелист Јован је избегао сваку категорију времена. У исто време еванђелист овде говори не само о вечности Логоса, него истовремено говори да је Он самостално биће, као вечна и посебна И-

постас, али од Бога (Оца) неодвојив. У исто време, када је рачено за Логос, он бјеше речено, је и: *Он јо-сјтоји Сам ѹо Себи као посебна личност*.²⁴ Закључивши из наведених места да је Христос (Логос) од вечности Бог, да није било а да Њега није било и да он од увек јесте Бог и то као посебна Ипостас поставља се питање на који је начин Логос био вечан и шта му је то давало вечност. Јован нам на то одговара речима: *и Логос бјеше у Бога*;

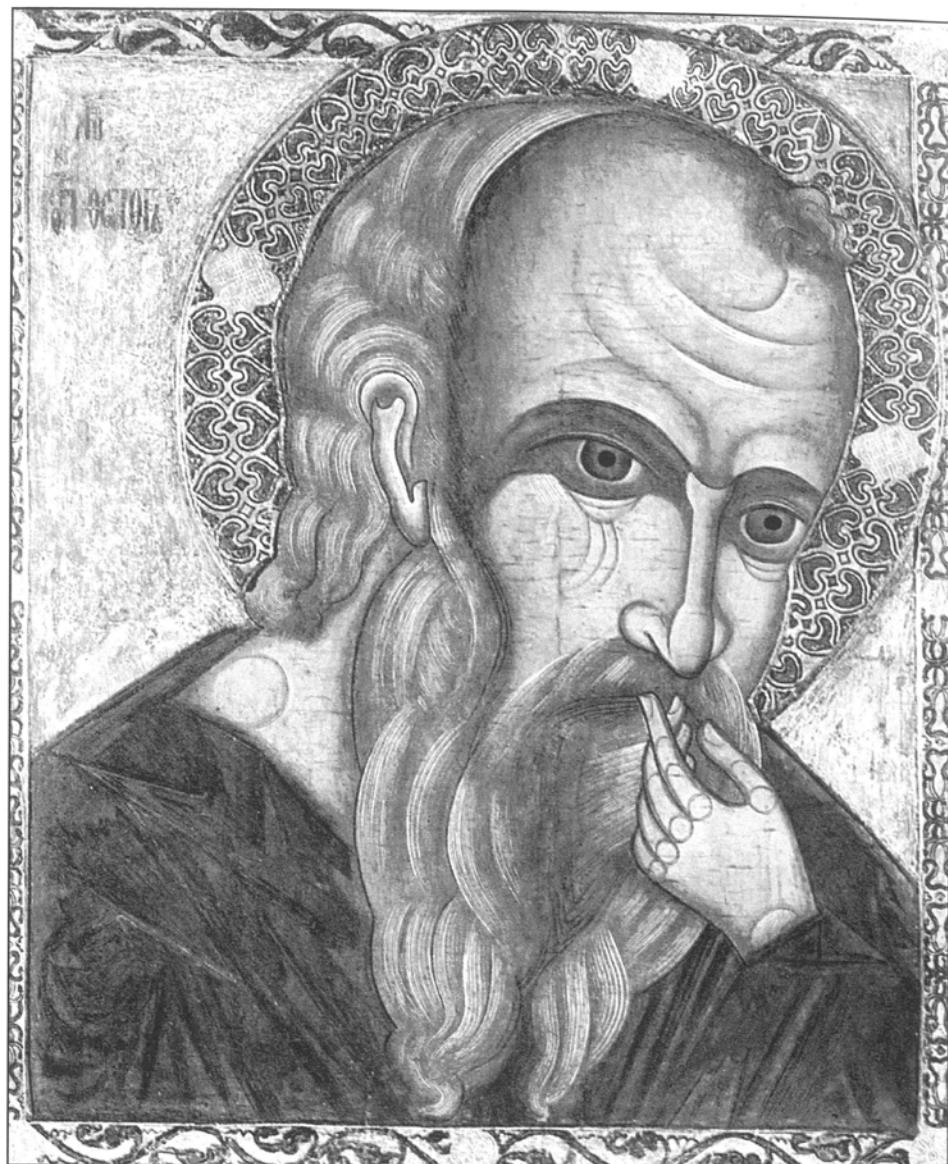
Јован прво користи везник који са којим жели још једном да истакне да је Логос божанска вечна и самостална Ипостас.²⁵ На који је то начин Логос вечан, Јован нам открива предлогом *проσ - у*, који у Еванђељу и у посланицима Јован употребљава 112 пута са значењем личносног односа и заједнице у којој су чврсто наглашене различитости. Овим предлогом, Јован изказује најтешњу заједницу (без икаквог посредника) двеју вечних ипостасних Бића Логоса (Сина) и Бога (Оца) са свим њиховим одвојеним личносним особинама. Логос (Син) је у недрима Очевим и у наручју Очевом. Отац никада није био без Логоса, јер му је Логос савечан, али су истовремено Отац и Логос (Син) две неодвојиве Ипостаси. Бога је видео онај који је од Оца (Јн 6,46; 10,38; 14,1; 14, 9-10); Он од Оца излази и Оцу се враћа (Јн 16,28); Он је једиородни Син (Јн 3,16); од Оца је послат (Јн 5,24; 6,40; 7,38).

Овај предлог искључује и сваку могућност затворености Једног у Другом и Једно са Другим, сведочећи да је реч о посебним Лицима која нису затворена већ међусобно ојешће и заједничаре. (Јн 17,3; 17,24).²⁶ Никада није било времена да је Бог Логос (Син) био без Оца, нити да је Бог Отац без Логоса (Сина). Овај предлог показује да Бога Логоса чини Личношћу управо то заједништво и тај однос према Богу Оцу. Другим речима, Бог Отац је узрок личног живота Бога Логоса, извор и корен божанства. Такође и Логосова посебност извире из тог односа и тог заједништва. Вечност Бога Логоса није нужна последица природе, већ је она *јроизвод* Његовог личног и љубећег Синовско - Очинског односа са Богом Оцем, што ће рећи да је Бог Отац узрок вечног постојања Бога Логоса. Начин постојања Бога Оца и Сина (Логоса) који је у овом раду за нас од посебног значаја у смислу општења и односа трију Ипостаси јесте заједни-

штво - κοινωνία са Оцем.²⁷ У том смислу и разумевамо стихове Псалма: *Рече Господ Господу мојему* (Пс 109,1), где се на први поглед чини као да Бог говори са самим собом, а у ствари Бог говори са другом Личношћу - Логосом. Овај стих указује да Бог Логос има исту суштину и достојанство са Богом Оцем, али да то нису идентичне личности већ да се једна од друге разликују по одвојености Ипостаси, при чему се њихове Ипостаси не сливају, али нису ни у супротности.²⁸ Томе у прилог говоре и стихови (Јн 16,28 или 1,18). Логос је dakле од искони самостално, слободно, ипостасно и љубеће Божанско Биће, чије је битије надвременско и надвечично. Он, dakле, нема почетка (1Јн 2,19). Јованово откривење о Логосу своју круну задобија речима: *и Логос бјеше Бог*.

Прво што пада у очи јесте да је израз Θεος употребљен без члана. То је учињено отуда што се овај израз без члана (дакле у општем смислу) употребљава у Светом Писму само за означавање божанске природе која је заједничка свим Божanskim лицима.²⁹ Еванђелист више не говори о посебности Логосове ипостаси јер је то већ објаснио, па сада истиче истоветност приrode Бога Оца и Бога Логоса. Јован овде објављује исто оно што је Христос објавио у речима *Ja и Oīaц једно смо* (Јн 10,30), dakле једнакост по достојанству Бога Оца и Бога Сина, или на другом mestу где Логос сведочи да: *Oīaц све даје у руке Сина* (Јн 3,35). Понављамо, ово никако не значи сливање једне Личности у другу. Да би то истакао Јован и каже *Логос бјеше Бог а не Бог бјеше Логос*, што би значило поистовећење Бога Оца и Логоса. Зато Јован и каже: *Логос бјеше Бог*, што значи да је Логос по природи Ипостасни Живи Бог, а не нека изговорена реч, сила идеја и томе слично. То потврђује и Свети Климент Александријски који, тумачећи ове стихове, каже: *да они указују на Ипостас Бога Оца и на Ипостас Бога Сина*.³⁰ Логос у Оцу има своје Biћe, суштина Логоса и Бога Оца је иста, па отуда и оци II Васељенског сабора употребљавају израз: *ομοούσιον τῷ Πατρὶ – једносушиан Оцу*, да би тиме на најбољи могући начин изразили Божанство Логоса.³¹ Други стих настоји да још више и потпуније нагласи Божанство и божанску личност Логоса. То јасно видимо из речи Јованових: *Он бјеше у ѹочејику у Бога* (Јн 1,2);

На први поглед, чини се као да је реч о понављању мисли из првог стиха. Међутим, еванђелист иде много даље и овим стихом још више истиче Божанску славу, коју је Бог Логос имао пре Свог оваплоћења. Заменицом *On*, још једном се наглашава Божанство ипостасног Логоса и показује да је овде реч о живој, конкретној Божанској личности, а не некој расејаној идеји.

Овај стих је у ствари сумирање и продубљивање онога што је речено у претходном стиху: да је Логос вечен, самостална Ипостас, да се налазио у Богу.³² Предлогом проф еванђелист нам открива да је Божанско достојанство Логоса одувек имао и да је одувек био Бог, а не да је Он касније постао Бог. Свети Григорије Ниски нам појашњава да је веома битно то што еванђелист не каже да је Логос био у Богу већ каже да је Логос био у Бога. По Светом Григорију тиме је наглашена Ипостас Логосова која је из Очеве суштине, а такође и различитост Логосове

Ипостаси од Ипостаси Очеве, чиме је избегнуто свако поистовећење.³³ У прилог томе говоре и ова места (Јн 6,46; 10,38; 13,13; 16,28; 17,24).

БОГ ЛОГОС И ТВОРЕВИНА

Свето писмо Старог Завета почиње откривењем о Богу творцу неба и земље (1Мој 1,1). На тој истини заснива се целоупно откривење Старог и Новог Завета. Отуда еванђелист Јован готово на самом почетку свог Еванђеља саопштава истину о Творцу света у речима: *Све кроз њега шићо је Јосифало Јосифаде, и без њега нишића не Јосифаде* (Јн 1,3). Овим речима Бог Логос објављује себе, у првој фази, кроз стварање света (Јн 1,3), и други пут Логос се свету открива својим оваплоћењем (Јн 1,14).

Овим стихом Јован истиче повезаност свега постојећег са Логосом, а са друге стране, прави строгу разлику између Логоса и творевине. Свет своје постојање дугује Богу Оцу који делује по свом Логосу. То

наравно не значи да Јован лишава Бога Оца творачких особина, већ жели да нагласи да је Логос *Са - Узрок* читавој творевини (Јн 5,17). Логосова творачка моћ израз је Његовог Божанског достојанства и Логос није никако *оруђе* које је употребио Бог Отац приликом стварања света.³⁴ Логос је Творац као и Отац. Логос је посредни принцип и *Са - Узрок* и *Са - Творац*. То наглашавамо због тога што је свет творевина триипостасног Бога и у његовом стварању учествовала су сва три лица подједнако и нераздвојно, али свако на свој ипостасни начин.³⁵ Такође овај стих показује да нема ниједне ствари, ни једног бића које узрок свог постојања има у самом себи или у неком другом ван Логоса. Једино је Бог сам себи узрок а Бог Логос је *Са - Узрок* и *Са - Творац* читаве творевине. Једноставније речено, ни једна ствар није постала без Логоса (Јн 15,5). То потврђује израз *ев - нишића, ни једна ствар*. Све што има свој временски почетак, што је из небића доведено у биће, што није вечно и самопостојано, није постало

без Логоса а то указује и реч *пачта* која је употребљена без члана и значи све у апсолутном смислу без икаквог ограничења. Дакле стварање света кроз Логоса не искључује Оца, али ни улога Логоса није мање значајна од узрочне улоге Бога Оца. Међутим, у постојање се улази само помоћу Бога Логоса, нема другог улаза, нема других врата кроз која би се ушло из непостојања у постојање (Јн 10,9; 14,8; 14,54-55).³⁶ Логос је могао све да створи, јер је он Печат истоветни Бога Оца, јер има живот у себи, јер је извор живота и јер поседује пуноћу бића.³⁷ Али опет, Бог Отац је начело свега што постоји и Он је створио све кроз Логоса. Еванђелист нам открива да није било времена пре настанка света, свет и време настали су заједно³⁸. А настали су, по Јовану али и по Библији, кроз Логоса који је изнад времена и простора. Дакле почетак историје јесте Бог Логос кроз Којег је све постало. Другим речима, Логос је Бог историје као Творац, Промислитељ, Искупитељ и Обожитељ. Бог Логос је повезан са целом тво-

ревином, видљивом и невидљивом; а оне представљају једну органску *логосну целину*.³⁹ Осим тога, и сви људи су међусобно браћа, зато што имају заједничког Оца, јер су иконе Божије, имају у себи печат Логоса и израз су слободне стваралачке љубави Његове. Заменица *δι αὐτοῦ - кроз њега*, износи мисао о постојању двају лица, мисао о личном Логосовом саучествовању у стварању и о Логосовом промишљању о свој творевини.

Исту формулатију *кроз њега* срећемо и на другим местима у Светом Писму Новог Завета (1 Кор 8,6; Јевр 1,2). У свим случајевима мисли се на то да се стварање света десило преко једног активног Ипостасног посредника *Са - Творца*, или најбоље речено, кроз Друго Лице Свете Тројице. Да употребимо омиљену Отачку формулатију: *Свей је настапао Од Бога Оца кроз Логоса (Бога Сина) у Духу Свейом*. Веома је важно истаћи да израз *кроз* упућује и на то да свет није створен *из Бога*, јер би то значило да је *исће суштине* са Богом, већ да је створен *од Бога кроз Логоса*. То аутоматски указује на различитост суштине света који је постао из небића и суштине Божије која постоји од вечношти. Отуда, с правом каже Свети Јован Дамаскин, да је свет одвојен од Бога али не местом већ природом.⁴⁰ Дакле између Бога и света постоји онтолошки јаз који човек ма колико се трудио не може да премости. Ту провалију једино је могао да премости Бог Логос својим оваплоћењем (Јн 1,14) и ту се и очитава љубав Божија, јер Логос није ничим приморан на оваплоћење као што није био приморан ни на стварање света.

Дакле, свет је створен кроз Логоса и кроз Логоса свет остаје у заједници и општењу са Богом Оцем (Јн 14,6).⁴¹ Логос никако није само Творац и Промислитељ, већ много више од тога: *Логос је живот* (1Јн 1,1-3). Еванђелист Јован то јасно саопштава речима: *У њему бјеше живот, и живот бјеше свјетлост лудима* (Јн 1,4).

Творевина, као што није могла саму себе да створи, није могла да створи ни живот из себе саме, већ и постање и живот воде порекло од Бога Логоса. О каквом је овде животу реч? С обзиром да је реч *живот* (*ζωή*, употребљена без одређеног члана (а не са одређеним чланом као код Јн 11,25; 14,26), треба је схватити у најширем смислу и у нај-

ширем значењу. Употребивши реч живот без члана и доводећи је у нераскидиву везу са Логосом, еванђелист Јован нам показује да је Логос извор живота и центар људске историје. Логос је тај који промиšља о Својој творевини и даје јој живот.⁴²

Сам еванђелист каже да живот о коме је овде реч бјеше у Логосу. Као Логос од вечности постоји, значи да и овај живот од вечности постоји, односно да се овде под животом подразумева лична заједница између Оца и Сина. Као што је Логос одувек са Богом Оцем, тако Он жели да и ми људи имамо с њима и једни с другима заједницу (Јн 17, 21-22). Смрт у овом светлу није ништа друго, него хтети живети без Логоса. Израз у *Њему бјеше живој* означава управо да се у Логосу налази узрок и граница живота за целокупну творевину, за све што је постало и што има свој почетак (Јн 1,16; 3,34). Логос није примио живот споља као творевина (Јн 6,53), већ се живот налазио од вечности у Логосу и није Логос никада био без живота у себи (1 Јн 5,11-13). И овде уочавамо једночалије Бога Оца, па можемо рећи да од Оца извире вечни живот и дарује се свим бићима (Јн 5,26) или (1 Јн 1,1-3). Еванђелист је рекао да: *у Логосу бјеше живој*, а не: *у Логосу јошаде живој*, да би показао да је исти вечни живот који је постојао у Богу Оцу постоји и у Богу Сину (Логосу). О томе говори и Светог Кирило Александријски када каже да је *Логос Бог из Бога живој из живој*.⁴³

Логос је Бог који има активни и љубећи однос према творевини и који све оживљава и оживотворава (прожимајући је нетварним енергијама). Логос то може, јер је живот Његова основна особина. Живот који се у Логосу налази од Логоса се даје свеколикој творевини, човеку и васцелом створеном свету (Јн 6,35). Тако уочавамо да је живот увек Личностан и Логосан. То значи да творевина сама по себи није живот, већ живот добија као дар, као заједницу са Животодавцем - Богом Логосом.⁴⁴ Логос је тај који оживотворава, а творевина прима оживотворење и на тај начин и она постаје жива и живи логосним животом. Живот је за Јована логосан, христољошког је карактера.

Потребно је истаћи да се овде не ради о вечној животу у смислу обичне безвремености. Вечни живот, о коме је овде реч, подразумева

живот Исуса Христа у историји, живот у ком учествују чланови Цркве као чланови тела Христовог и то тако што су се настанили и остају у Христу и Он у њима (Јн 14,20; 14,23; 15,4; 17,21).

Вечни живот (у смислу заједничарења човека са Богом) започиње овде и сада, а своју пуноћу достићи ће приликом другог Христовог дласка када се Христос открије и ми постанемо њему слични (1Јн 3,2).

Разјаснивши појам живота код Светог Јована, поставља нам се опет једно на први поглед лако питање: шта Јован подразумева под речју светлост у другом делу овог стиха: *и живој бјеше свејилосиј људима?* На ово питање одговора има више⁴⁵. Најприхватљивије је под том светлошћу о којој говори еванђелист, подразумевати самог Логоса - Господа Исуса Христа. Потврду та квог тумачења имамо на више места код самог еванђелиста Јована: (Јн 8,12; 1 Јн 1,5-7; 1,9; 1,14; 3,19; 3,13 12,46). Да се Бог назива светлошћу видимо и у Старом Завету: (Пс 36,9; Ис 60,19-20). Битно је истаћи да се светлост и живот увек посматрају везани једни са другим. Светлост на библијском језику је симбол духовног просвећења. Бог Логос просвећује човека светлошћу Божанског познања. Основа Богопознања је чист ум, али Богопознања нема без просвећења од Бога. Отуда апостол Јован каже за људе просвећена ума, да су синови светлости (Јн 12,36) или деца Божија (Јн 1,12). Како се успешно изразио Свети Василије Велики: *што је јаварна свејилосиј за људско око што је Логос за душу човекову*⁴⁶ при чему Јован прави суштинску разлику између нетварне Личности Логоса (Светлости) и тварне природе као примаоца светлости.

Та првобитна Божанска бесмртна светлост се оваплоћењем Бога Логоса уселила у човека, па због тога Христос и каже: *Ја сам свејилосиј свеја* (Јн 8,12; 9,5; 12,46).⁴⁷

Дакле, Логос је онај који све преображава и све води богоугодном животу. Овим стиховима еванђелист Јован жели да нам каже да у овом материјалном свету једино човек као личностно, слободно, разумно биће може да прими тајну светлости и Богопознања, и да са друге стране, једино преко човека творевина ступа у личностну заједницу са својим творцем. Овде је реч о откривењу Логоса као Живог и Ипостасног Бића о чему сведочи и употреба

речи живот са одређеним чланом η ζωή.⁴⁸ Овим стихом еванђелист Јован припрема нас за мисао коју ће развијати у читавом Еванђељу, мисао да је оваплоћени Бог Логос као конкретна историјска личност истински доносиоц живота и светлости. То веома јасно говори еванђелист у (1 Јн 5,11-13). И овде видимо, да као што се творевина и светлост не поистовећују, тако се и творевина и живот не могу поистоветити. Живот није настао сам од себе у већ постојећој творевини, већ човек и васцили универзум живе искључиво бићем Бога, животом свога Творца, увек живог Логоса. Живот је по речи оца Јустина: *од врха до дна од юочејика до краја својеврсно Богојављење, Христиојављење*.⁴⁹ Ту разлику измеђутворевине и Творца, живота и Животодавца, светлости и Светлоносца, еванђелист Јован изказује у речима: *И свејилосиј свејили у јама, и јама је не обузе* (Јн 1,5).

Централна реч у овом стиху јесте реч: то фос - светлост. Како је написана са чланом, то нам даје за право да под том светлошћу подразумевамо једну конкретну олицетворену светлост. Та конкретна олицетворена светлост јесте Бог Логос. То потврђују следећи стихови: (Јн 1,7; 3,19; 8,2; 8,12; 9,5; 12,36). Дакле, Логос је светлост исто као што је и љубав (1 Јн 2,9-11). Бити у светлости значи бити у љубави. Светлост и љубав су неодвојиви једно од другог као што су и смрт и тама неодвојиви једно од другог. У том смислу и живот је неодвојиво повезан са светлошћу и љубављу о чему говори (Јн 1,7; 4,24; 6,57; 1 Јн 1,6; 4,8; 8,12; 8,16).

Светлошћу се Бог назива по својим нетварним Божанским енергијама помоћу којих се Он открива. Управо то значи презент *свејили* (Јн 1,5) и управо тиме нама се открива тајна Божанског бића у чијој је природи да се открива и самообјављује, као што је и светлости својствено да сија. Откривање тајне Божанског бића не значи неко дефинисање Бога, већ значи да Јован помоћу наведених израза жели да каже шта је Бог за човека и за савтварни свет.

По мишљењу Светог Јована Златоустог, еванђелист Јован овде говори о вечној нетварној светлости, односно о Божанској светлости која директно просветљава биће човеково.⁵⁰ Еванђелист зато и употребљава глагол у презенту, да би

показао да Логос увек непрестано светли, да је Он увек, још и пре свог оваплоћења, био у творевини у којој је непрекидно светлио и да није било времена када он то није чинио.⁵¹

У Старом завету, прародитељима, праведницима, патријарсима и пророцима јављао је се не Бог Отац, већ неоваплоћени Бог Логос. То је, условно речено, стваралачка светлост. У Новозаветна времена, Логос светли у Личности Христа, али сада као спаситељ и просветитељ.⁵² Опет истичемо да Бог није светлост по суштини већ по енергијама.

Ако би резимирали први део стиха, онда би рекли: *светло* је Бог Логос, његова Месијанска Личност која је дошла у свет као светлост (Јн 12,46) и у коју се верује као у *светлости* (Јн 12,36), јер Он првенствено светли, оживљава и спасава Својом Личношћу (Јн 9,5). Личност Бога Логоса и његове животворне и просветитељске енергије су оно што спасава човечанство из стања које Јован назива тамом, када каже да *светлости светили* у тами и тама је не обузе.⁵³

Следеће питање које се намеће гласи: шта Јован подразумева под тамом (*скотија*). Овде се под тамом подразумева заблуда богоодступништва, стање духовног слепила, живот у греху и смрт као последица греха (Јн 12,35; 1Јн 1,6-8).⁵⁴ Откривши нам да Светлост животоносна неће оставити палог човека у тами, и да ће на њега излити Своју светлост, апостол Јован нам открива да: *сваки који чини зло мрзи светлости и не иде ка светлости да се не разођи* - *крију зла дела његова* (Јн 3,20). Да светлост (Логос) светли у тами, то у овом смислу означава самооткривење Бога у историји човечанства, од самог момента стварања света, па преко пророка и у новозаветна времена преко Еванђеља које светли у тами људског богоодступништва. Посебан и веома интересантан проблем је крај петог стиха, где се говори о *неприхватијању светлости* од tame за шта је употребљен глагол: *оу кателасћев* са значењем: (тама је) - не обузе. Тај глагол има више значења: узети нешто и насиљно ставити под своју власт, на силу нешто задржавати, затећи се, разумети, каљавати, прихватити, покривати, поседовати простор.⁵⁵ То је и разлог што су овај глагол тумачи новијег доба (Bultman, Hanchen, Schlatter, Boismard, Dodd, Brown) објашњавали на један за нас неприхватљив начин.⁵⁶

Нећемо се бавити тим тумачењима, већ ћемо напоменути да они одударају од онога што Јован мисли када каже да тама није обузела светлост. По Јовану, после првородног греха Бог није препустио човека себи самоме, већ је промишљао о човеку пружајући му могућност да опиши са Њим. Исто тако и човек по-

сле првородног греха није потпуно изгубио образ Божији у себи, већ је и даље остао слика неизрециве славе носећи притом греховне ране. У светлу ових Јованових погледа, ми закључујемо да ови стихови говоре о могућности богопознања које је свакако Божији дар, а које човек прима у зависности од своје достојности. Дакле, светлост је за Јована идентична са оваплоћеним Логосом - Исусом Христом, а тама је смртно тело које је он примио кроз оваплоћење. Под тамом тела подразумевајмо искључиво палу човекову природу или тело после првородног греха, искључујући тако сваку могућност да је тело само по себи зло. Тама је стање пале и ограховљене природе, стање човекове богоудаљености - стање смрти. У смрти Светлост је светлила, а смрт је не обузе, јер је Христос својим васкрсењем победио смрт.⁵⁷ Од васкрсења Христовог, владавина таме - смрти је престала а започела је владавина Испититељске Светлости. ■

(наставиће се)
Рајко Стефановић, Ђакон

НАПОМЕНЕ

1 Иако је Аполинарије касније заступао јеретичко учење по питању христологије, његов таленат и богословски дар који је поседовао вредни су помена. О овоме више види: Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 273-276.

2 Смрт дакле није последица Божије казне због човековог греха. Смрт је потенцијално постојала у природи зато што је човек створен из небића. Значи, падом човек и природа изгубили су шансу да постану бесмртни јер природа (разуме се и човек) једино може бити бесмртна ако има заједничку са Богом кроз човека.

3 Др Артемије Радосављевић, *Проблем неусловљености или условљености оваплоћења Бога Логоса*, Богословље, XXVI (1983), св. 1-2, стр. 95-105.

4 Др Радомир Поповић, *Одабрана документија Васељенских сабора*, Београд 1997, стр. 68.

5 У том смислу ми и кажемо да је Христос једини Спаситељ света и мимо Христа нема спасења јер мимо Христа нема јединства Бога и човека. О овоме више види: Јован Зизијулас, *Христологија и йоситијање*, Беседа, књ. 2, 1992., стр. 173-183.

6 То да је Христос по ипостаси Друго лице Свете Тројице за нас је веома битно, јер у супротном Он не би био Спаситељ, већ роб природног начина постојања, живота који је условљен смрћу. Овде напомињемо, да је Пресвета Дјева Марија Богородица упра-

во због тога што рађа Сина Божијег, односно даје рођење ипостаси Сина у стању сложености. Како је говорио Леонтије Јерусалимски, *Ийосијас Слова која је раније била џроста, ушла је у сложење: она није џосијала сложена природа, него сложена ијосијас сачињена од Божанства које у њој џредијостаји, и од љоји коју је џрисијала и коју оживљава словесна и умна душа*. Наведено по: Јован Мајендорф, *Христос у Источној Хришћанској мисли*, Хиландар 1994, стр. 151-152.

7 Главе у акrostиху, 26, Рум. филок., том VII, стр. 100. Наведено по: Јован Брија, *Речник Православне ијеологије*, Београд 1997, стр. 226.

8 Вла еп! Augustin, *De civitate Dei*, Lib. x , cap. 29, 2. Наведено по: Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр.105.

9 Bultmann је говорио како је Пролог написан у част Светог Јована Крститеља а касније је прерађен од стране апостола Јована при чему у самом прологу види елементе гностицизма. Рейтзенстеин види у Прологу утицај мандаизма. Odenberg у Прологу види не само утицај мандаизма већи и утицај Хермесских текстова. О свему овоме више види: Исто, стр. 105-110.

10 Albin Škrinjar, *Teologija sv. Ivana*, Zagreb 1975; A. П. Лопухин, *Толковая Библия (Евангелие ойъ Иоанна)*, том IX, Петербургъ, 1904-1913; Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000;

- Емилијан Чарнић, *Пићање филонизма Јеврејима*, Богословље II (1958), св. 2.; Митрофан Кодић, *Тајна Христова ио посланицама Ефесцима, Филипљанима, и Колошанима Светог Апостола Павла*, Београд 2000; Н. Глубоковскиј, Богъ Слово, София, 1929; Саво Ђукановић, *Реч Божија*, Богословље XV (1940) св. 2; Давид Браун, *Коменијари к Јеванђељима*, превео Чедомир Мијатовић, Нови Сад 1903. год.
- 11 Albin Škrinjar, *Teologija sv. Ivana*, Zagreb 1975., стр.114 - 115.
- 12 Др Емилијан Чарнић, *Еванђеље ио Јовану*, Крагујевац 1986., стр.10.
- 13 Albin Škrinjar, *Teologija sv. Ivana*, Zagreb 1975, стр.113.
- 14 Др Емилијан Чарнић, *Еванђеље ио Јовану*, Крагујевац 1986., стр.10.
- 15 Могли би рећи, без опасности да погрешимо, да је овај термин апостол Јован преузео из Старог Завета или да га је обогатио једним новим садржајем до тада непознатим. Израз логос сусрећемо и у другим новозаветним књигама (Мт 7,28; Мк 7,29; Лк 23,29; Дел ап 2,22; Еф 4,29; 2Пт 2,3) па би на основу тога могли говорити о новозаветном схватању логоса. Али, како се у Новом Завету под логосом првенствено подразумева Христос (ο λόγος του θεού) то такво поглавље нисмо установили јер о томе говоримо у оквиру Јованове логосологије. О овоме види: Др Саво Ђукановић, *Реч Божија*, Богословље XV (1940) св. 2, стр.129-130.
- 16 Интерсантина је претпоставка коју износи: А. П. Лопухин, *Толковаја Библія (Еванђелие оіть Іоанна)*, том IX, Петербургъ, 1904-1913, стр. 320: да је Јовану на Патмосу од Бога откријено и саопштено да Сина Божијег назове Логосом. То је интересантно запажање поготову ако се има на уму да је Откривење написано пре Еванђеља и да Јован помиње израз Логос у Откривењу (Откр 19,11-13).
- 17 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 105-109.
- 18 Кипријан Картагински преводи λογος са речју *sermo*. На западу се одомаћио израз *verbum*. Толстој је λογος преводио са *разбирание*. Гете у свом чувеном делу *Faust* покушава да да превод Јовановог λογοσа на четири начина *Das Wort* - реч; *die Kraft* - снага; *der Sinn* - смисао; и *die Tat* - дело, акција. Света браћа Ћирило и Методије израз логос преводе са речју *слово*. Вредан помена је и покуша епископа будимског Данила да израз логос преведе са речју смисао. Међутим магловита значења превода овог израза на било који други језик наводи нас на закључак у тексту, изнет, да је најбоље овај израз не преводити. Исто, стр. 122-123.
- 19 Др Давид Браун, *Коменијари к Јеванђељима*, Нови Сад 1903., стр. 173.
- 20 А.П. Лопухин, *Толковаја Библія (Еванђелие оіть Іоанна)*, том IX, Петербургъ, 1904-1913, стр. 312.
- 21 Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 6.
- 22 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 126-127.
- 23 *Творениј Свјаћајо оїца нашеђо Иоанна Златоусија*, С. Петербургъ 1902, томъ VIII, кн. 1 стр. 26. Овде имамо на уму да израз о ων - *јесте* има исто значење као и израз ην бјеше; у односу на Логоса оба израза имају значење *вечан, безвремен*. (Види Откр 1,8).
- 24 Др Давид Браун, *Коменијари к Јеванђељима*, Нови Сад 1903., стр. 173.
- 25 Н. Глубоковскиј, *Богъ Слово*, София, 1929 стр. 131.
- 26 Исто, стр. 131.
- 27 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 139.
- 28 Јован Зизиулас, *Од маске до Личности*, Богословље , XXVIII (1985), св. 1-2стр. 30.
- 29 А. П. Лопухин, *Толковаја Библія (Еванђелие оіть Іоанна)*, том IX, Петербургъ, 1904-1913, стр. 312.
- 30 Наведено по: Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 6.
- 31 Радомир Поповић, *Одабрана докуменћа Васељенских сabora*, Београд 1997, стр. 18.
- 32 Н. Глубоковскиј, *Богъ Слово*, София 1929., стр. 133.
- 33 Наведено по: Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000., стр. 154.
- 34 А.П. Лопухин, *Толковаја Библія (Еванђелие оіть Іоанна)*, том IX, Петербургъ, 1904-1913, стр. 313.
- 35 Отац Јустин Поповић, *Доđмайшика Православне Цркве I*, Београд 1980, стр. 215.
- 36 Исто, стр. 9.
- 37 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 181.
- 38 О овоме више види: Владимир Лоски, *Мисијична теологија Источне Цркве*, Вршац 1995., стр. 69-76.
- 39 Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 9.
- 40 Наведено по: Георгије Флоровски, *Твар и тварност*, Теолошки Погледи 1-4, 1991., стр. 56.
- 41 Свети Максим Исповедник је посебно разрадио то учење о логосима ствари. Он каже да је Бог пре стварања света имао у Богу Логосу замисли о свему створеном. Та замисао или те замисли јесу логоси тих ствари. ти логоси постоје у Богу Логосу од вечности. Логоси или мисли Божије о свету никако не приморавају Бога да ствара јер су то вечне нестворене могућности. Те могућности (логоси) нису ни суштина света ни суштина Божија. Ту Свети Максим разликује суштинску вечност у којој обитава Света Тројица и контингентну вечност у којој обитава благодат. Када Бог ствара човека Он га ствара према логосима с тим, што човек може да постоји у складу са својим логосом али не мора. О овоме види опширније: Др Димитрије Станилоје, *Православна доđмайшика II*, Београд 1993, стр. 5-9. или Георгије Флоровски, *Појам сїварања код Светог Атанасија Великог*, Теолошки Погледи, бр. 4 (1973), стр. 254-258.
- 42 Н. Глубоковскиј, *Богъ Слово*, София, 1929 стр. 134.
- 43 Наведено по: Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 14.
- 44 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 183.
- 45 Светлост се тумачи као: духовно знање које за предмет има само духовне истине. У Старом Завету светлост означава спасење (Пс 26,1; Ис 69,6), а у јелинској мисли светлост је слика радости и среће. Види: Исто, стр. 185-191.
- 46 Наведено по : Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 186.
- 47 Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 12.
- 48 Н. Глубоковскиј, *Богъ Слово*, София, 1929 стр. 134.
- 49 Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 11.
- 50 *Творениј Свјаћајо оїца нашеђо Иоанна Златоусија*, С. Петербургъ 1902, томъ VIII, кн. 1 стр. 48.
- 51 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 194.
- 52 Исто, стр. 195.
- 53 Др Давид Браун, *Коменијари к Јеванђељима*, Нови Сад 1903., стр. 174.
- 54 *Творениј Свјаћајо оїца нашеђо Иоанна Златоусија*, С. Петербургъ, томъ VIII, кн. 1 стр. 49. О проблему зла и греха види: Др Мирко Томасовић, *Тајна зла и ћреха у свештенству Православља*, Теолошки Погледи, бр. 1-4 (1996), стр. 37-57.
- 55 Др Мирко Томасовић, *Бог Логос*, Београд 2000, стр. 198.
- 56 О овим тумачењима опширније види: Исто, стр. 198-200.
- 57 Отац Јустин Поповић, *Тумачење Светог Еванђеља ио Јовану*, Београд 1989, стр. 12.

ПОЗИВ ЦАРИГРАЂАНИМА ЋАКОНА ЈОВАНА КАСИЈАНА ДА СЛУШАЈУ РЕЧИ СВОГА УЧИТЕЉА - СВ. ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ

Опомињите се древних учитеља и свештеника својијех... Јована дивног вјером и чистотом. Јована, кажем, оног Јована, који је заиста попут јеванђелиста Јована и као ученик Исусов и апостол тако рећи на грудима Господа увијек лежао. Њега, велим, опомињите се, за њим идите, о његовој чистоти, о његовој вјери, о његовој науци и светости помишљајте. Опомињите се увијек тога вашег учитеља и хранитеља, у чијем сте тако рећи крилу и на неки начин загрљају и одрасли. Он је био мени и вама заједнички учитељ, а ми смо његови ученици и настава његова. Његове списе читајте, његових се савјета држите; његову вјеру и заслугу пригрлите... Он, дале, нека вам увијек на памети буде, као да га очима гледате; он нека вам је у духу и мисли. Напокон он сам нека вам препоручи и ово, што сам ја написао, јер оно што сам ја написао, он ме је научио, и због тога вјерујте да ово није толико моје, колико његово, јер поток из извора потиче, и што год се мисли да припада ученику, ваља све приписати у заслугу учитељу (*quia rivus ex fonte constat, et quidquid puatur esse discipuli, totum ad honorem referri convenit magistri*). ■

Из списка *De incarnatione Domini*,
цитирано према: Душан Јакшић,
Живот и учење св. Јована Златоуста,
Срем. Карловци 1934, 306.

ХИМНОГРАФСКИ ЛИК СВЕТОГА САВЕ

Поред иконографског и хагиографског лика светога Саве, који су довољно познати у литератури, постоји и његов химнографски лик. У песничком вајању тога лика, химнографи су се ослањали на житија светог Саве, која су писали Доментијан и Теодосије, али много више на византијску химнографску традицију усвојену и примењену код Словена. Одатле су они црпели принципе и методе као и поетске фигуре и песничку лексику

Утражењу химнографског лика светога Саве проучили смо осам разних текстова служби њему посвећених који се налазе у следећим рукописима: ЦИАМ 403 - Софија (Текст објавио Димитрије Богдановић у *Најсјарија Служба Светом Сави*, Београд, САНУ, 1/XXX, 1980); НБС 647 (Братков Минеј) - Београд (Текст објављен у *Најсјарија Служба Светом Сави*); Синајски словенески рукопис 26 - Синај (Микрофилм Синајског словенеског рукописа бр. 26 у Хиландарској научној библиотеци при Архивском Центру за проучавање словенског средњевековља, Државни универзитет Охаја, Колумбус, Охајо); САНУ 339 - Београд (Текст објавио Љ. Ковачевић у Гласнику Српског ученог друштва 63-64, Београд, 1885); Ундољски 75 - Москва (Текст објавио Љ. Стојановић у Споменику СКА 3, Београд, 1890); Свети Пантелејмон 11 - Света Гора (Микрофилм словенеског рукописа бр. 11 у манастиру св. Пантелејмона, на Светој Гори у Хиландарској научној библиотеци); Хиландар-

ски словенски 161 - Света Гора (Микрофилм хиландарског словенског рукописа 161 у Хиландарској научној библиотеци) и Хиландарски грчки 128 - Света Гора (Микрофилм хиландарског грчког рукописа 128 у Хиландарској научној библиотеци).

Србљак, Венеција 1764.

Сврха хагиографије на једној, и химнографије на другој страни опредељују и уметничке методе и песничку лексику при оцртавању лица једног светитеља, што се може применити и на случај при уобликовању химнографског лица светога Саве. У принципу, хагиограф, служећи се прозом, представља јавно-

сти индивидуалног светитеља, трудећи се да, иако уобличава његов идеализовани лик, створи утисак конкретног, објективног приказивања. Он, у извесном смислу, износи аргументе у прилог уврштавања те особе у ред светитеља.

Химнописац, пак, прославља светитеља чије је светитељство већ свршен-на чињеница. За њега су и конкретност и објектив-ност - секундарни. Његов задатак није да доказује светитељство једног све-тијела, већ да га просла-вља. При томе, он се слу-жи једном химнограф-ском традицијом чија функција није довољно схваћена. Наиме, постоји мишљење да је употреба општих места, позајмље-них украсних епитета, ме-тафора, поређења, сим-бола и титула доказ неоригиналности химнопи-сца. Ми сматрамо да је та појава у првом реду при-мењивање уметничког метода химнографије ко-јим се прослављани све-тијел изједначује са дру-гим светитељима. Другим речима, употребом оп-штих места и позајмље-ном песничком лексиком и стилским фигурама, химнописац преноси на светитеља кога просла-

вља особине свештитељства као шаквоћ. Служећи се типолошки предусловљеним средствима пе-ничког језика коришћеним у прослављању других, већ познатих и признатих светитеља, химнописац, не доказујући светост светитеља ко-га прославља, изједначује га са њи-ма и уврштава међу већ познате и

прихваћене светитеље чије светитељство не треба доказивати. Ради тога се химнописац слободно служи већ постојећим лексичким и химнографским фондом титула, епитета, метафора, поређења, и других стилских фигура, не плашећи се да ће било апстрактност, било употреба општих места и позајмљених стилских фигура бити сенка на лицу светитеља кога прославља. Тако су поступили и химнописци који су вајали химнографски лик светога Саве, прослављајући га у службама њему посвећеним. У ствари, и лепота и особеност химнографског лица светога Саве постигнути су управо употребом песничких слика и стилских фигура којима се обилно служе његови химнописци, док је то за његове хагиографе неподобно, а за иконописце његових икона немогуће.

Вербална раскошност лика светога Саве, апстрактна на изглед, и пак садржи његов лик који у основи не одступа од његовог хагиографског лика. Његове особине и заслуге које хагиограф или просто набраја или их илуструје биографско-хагиографским примерима, химнописац пројављује кроз песничке фигуре. Тако, примера ради, хагиограф приказује светога Саву, између осталог, као испосника, проповедника, чувара православља, просветитеља, врло значајну личност за Србе. И химнописци приписују све ове (и многе друге) особине употребом конкретних титула. Међутим, те исте његове особине и заслуге химнописац приказује и фигуративно. Илustrације ради навешћемо само неколико примера из којих се то може видети:

ИСПОСНИК

- „Подвижничко уздржавање“ (НБС 647)
- „Васпитаник пустине“ (Хил. 161)
- „Заклонио се штитом уздржавања“ (Хил. 161)

ПРОПОВЕДНИК

- „Свирала која испушта глас спасносни“ (Пан. 11)
- „Громогласна труба“ (ЦИАМ 403)
- „Пламени језик“ (Синаи 26)
- „Уста слаткогласна“ (Синаи 26)
- „Божанска фрула“ (Хил. 161)
- „Исказивач неисказаног“ (САНУ 339)

ЧУВАР ПРАВОСЛАВЉА

- „Победник јереси“ (НБС 647)
- „Заклон необориви Цркве“ (НБС 647)

- „Истребитељ безбожништва“ (НБС 647)
- „Сечиво које сасеца све противничке силе које нападају стадо њего во“ (Синаи 26)
- „Венац правоверија“ (ЦИАМ 403)
- „Стена црквама“ (ЦИАМ 403)

ПРОСВЕТИТЕЉ

- „Просвећење верних“ (ЦИАМ 403)
- „Просветио је народ Отаџбине своје“ (ЦИАМ 403)
- „Зрацима јеванђелских речи своје сународнике је разумно озарио и од недостојних их у достојне пре вео и срца њихова исушена злочијем, вером у Бога је учинио плодним“ (Хил. 161)
- „ЗНАЧАЈ ЗА СРБЕ
- „Светилник рода српског“ (ЦИАМ 403)
- „Српско светило на земљи“ (ЦИАМ 403)
- „Богомудрим учењем озарио је своју Отаџбину“ (Синаи 26)
- „Распршио је мрак незнанја“ (Синаи 26)
- „Тврђава Отаџбине“ (Синаи 26)
- „Дивни украс рода свог“ (Хил. 161)

Упоређењем проучених текстова долази се до закључка да исти садрже приличан број заједничких места, истоветних титула, епитета, метафора, поређења и приписаних заслуга. Међутим, сваки текст такође садржи понешто што је одсутно у другима.

Теодосијева служба светом Сави (Хиландарски словенски 161) најбогатија је по садржини и обухвата највећи број титула, епитета, метафора, поређења, чуда и приписаних заслуга. У том тексту једино помињу се специфична чуда светог Саве. На другој страни, једино се у грчком тексту службе светима Сави и Симеону (Хиландарски грчки 128) оба светитеља прослављају као „стубови Ватопедски“, и као градитељи и ктитори Хиландарски. Осим тога, грчки текст службе светитељима Сави и Симеону садржи неке стилске фигуре које се не налазе у другим текстовима. Тако химнописац - Грк прославља „свети и божански двопрег, Саву и Симеона...“. Химнописац се обраћа светом Сави речима „Радуј се, бели изданче српски, Атонске горе ружо блага и мирисна, радуј се јарки и божански крину са одежде, Саво, божански ктиторе Хиландарски“ (Српски превод грчког текста којим се овде

служимо припремила је др Челица Миловановић-Бархам). Обраћајући се пак светом Сави и Симеону заједно, химнописац их овако ословљава: „Радујте се два светила јасна, Ватопедски стубови божански и чврсти, оснивачи Хиландара, свети Симеоне и Саво, оци православни.“

Целокупност химнографског светитељског лица светога Саве, заснованог на: титулама којима га химнописци ословљавају, сачињен је од следећих звања: *ајоситол, архијереј, аскета, владика, законодавац, заштитник бедних и невољних, заштитник праведних, избавитељ бедних, извршилац добрих дела, исјосник, исјребитељ јереси, ктитор хиландарски, молилац, на месник Христов, наставник, отац, йастир, йастир йастира, поборник православља, подвигник, помоћник у бедама, исјесилац болних, првотреситолник, првосветаштељ, првосветашеник, проповедник, пр о свештитељ, родољуб, родоначен ник, свештитељ, свештеник, свештенослужитељ, служа Господњи, служа Свете Тројице, служа Христов, угодник Христов, ученик Христов, хранилац сиротиш, чувар бла годашњи, чувар и обожносни, чудотворац*. У текстовима служби, испред или иза сваке од ових титула стоји и пријев или партицип те се на тај начин јављају у разним варијантама.

Употребом украсних епитета, углавном позајмљених из византијске химнографске традиције усвојене код Словена, химнописци у ствари истичу општост светога Саве са светитељима, језичким средствима га изједначавају са њима. Међу та квим епитетима најчешће се употребљавају *бла год образни, богоблажени, богољубиви, богоумудри, богона дахнуши, богоносни, божански, блажени, велики, миризни, пребогаши, предивни, прекрасни, премудри, преосвећени, прејодобни, пресвети, присноблажени, равноанђелски, равноайоситолни, савршени, свеблажени, своесвећени, свешти, славни, узвишиени, чедољубиви*.

На другој страни, и химнописци чувају и оцртавају индивидуалност лица светога Саве употребом епитета који описују карактерне особине светога Саве. Према химнописцима он је био беспрашан, бодар, вредан, дарежљив, кротак, милостив, многотрпелив, мудар, незлобив, неосветољубив, пажљив, племенит, послушан, приљежан, проду-

ховљен, ревностан, родољубив, смирен, тих, частан.

У закључку може се рећи да је химнографски лик светог Саве у основном, његов хагиографски лик, али богато украшен и, употребом украсних епитета и општих химнографских места, изразитије приопштен светитељству.

У прилогу проф. Матеја Матејић доноси химнографске одреднице за лик светог Саве. *Каленић*, у скраћеној верзији, доноси њихов попис из Теодосијеве службе (Хиландарски словенски 161).

ТИТУЛЕ

Апостол
Архијереј
Архијереј мио Богу
Владика својих сународника
Вршилац светих тајни
Јерарх изабрани
Јерарх Христов
Заједничар апостола
Законодавац
Милосрдни дародавац милостиње
Молилац за душе наше
Молилац неустрашиви
Наставник
Наставник заблуделих
Наставник побожности
Наставник православља
Отац
Пастир изабрани
Пастир истиински
Пастир Христове цркве
Победитељ јереси
Први пастир постављен на западу
роду свом
Првопастир
Првосветитељ
Првосветитељ велики
Родољуб и заштитник
Саиспосник испосника
Саиспосник монаха
Самолитвеник анђела
Сапрестолник апостола и светитеља
Светитељ
Свештенопроповедник јеванђеља
Слуга верни
Слуга верни Владике свога
Служитељ божанских заповести
Ученик Господњи
Учитељ вере и чистоте
Христов ученик и поглавар

Чудотворац дивних и страшних чуда

ЕПИТЕТИ

Блажени
Богат добродушношћу
Богат свим добродетелима
Богоблажени
Богомудри
Богонадахнути
Богоносни
Богопријатан
Божански
Дарежљив
Диван
Достојан апостолских дарова
Достојан дивљења
Достојан хвале
Кротак
Милостив
Миомирисан
Многотрпљив
Незлобив

Неосветољубив
Оплемењен вером
Освећени
Пажљив
Преблажени
Прекрасни
Премудри
Преосвећени
Преподобни
Преславни
Савршен
Свеблажени
Свеосвећени
Тих
Узвишен племенитошћу

МЕТАФОРЕ

Богонадахнута похвала архијереја
Бодро око
Божанска фрула
Божански светао светилник
Васпитаник пустиње

Грозд чистоте
Дивни украс рода свога
Доброта архијереја
Доброта светитеља
Домаћин мудри
Заклон необориви цркве
Земаљски анђео
Извор спасења
Извор чудеса
Изданак благочестивог оца
Лепота јереја
Мистични поток духовног раја
Најблагороднији изданак благородног корена
Најчувенији образац
Непоколебива степеница побожности
Обиталиште чистоте
Орган Светога духа
Освећење светитеља
Пастир пастира
Плод који је себе принео Христу
Плод мирисни
Похвала монаха
Похвала отаџбине своје
Сасуд Божанског Духа
Светилник свемира
Светионик духовне цркве
Светионик пресветли
Светионик светли отаџбине своје
Светионик сјајни
Светли плод поста
Светлост светитеља
Свирала духовна
Снага врлина
Српска похвала и понос
Стуб и утврђење цркве
Стуб непоколебив
Сунце које је западу засијало
Удобни дом Тројице
Украс цркве
Утеха сиротих
Христово станиште и пријатан мирис
Царски украс
Часно станиште духа
Чврсти темељ цркве
Чедо молитве

ЗАСЛУГЕ

Бдењем и молитвама се трудио
Био је вољен и радо приман од туђинаца
Био је покретан љубављу за небеске доброте
Благодат Духа светога се излила на уста његова
Блистао је духовно
Богом дарован (родитељима) ради молитава

Бос је обилазио оне који су се подвизавали по горама
Велико богатство раздао заједно са својим оцем
Вером привукао народ свој Христу
Волео је народ (људе) свој
Волео је Христа на пустињачки начин
Гладнима омогућавао избављење
Гордога у (свом) телу смирио је многим уздржавањем
Дародавац милостиње сиротима
Дивним чудима све задивљује
Добро се одгојио уздржавањем
Добровољно се одрекао узвишености престола
Дом свој је држао отворен
Доспео је у пустињу
Достигао је Атонску гору
Држао се десног (правог) пута од младости
Душу своју просветио божанској светлошћу
Заволевши небеског оца; напустио је земаљског
Заволео је мудрост која је почетак богоопштовања
Заповестима Христовим стално се поучавао
Изабрао је Христове речи
Издигао се изван страсти
Истребио је сва недела јереси
Исцељивао је и чинио је велика чуда
Ка истоку-Христу се упутио
Љубави родитељској одолео
Љубављу је достигао врхунац добочинства
Људе своје је просветио научивши их богопознању
Многа чуда учинио помоћу божијом
Молитвама просветио своју душу
Мудрошћу живота потврђивао је (своје) речи
Народ свој је породио јеванђељем
Народ свој учинио мирисним
Научио је народ (људе) свој службену једнобитној Тројици у једном Божанству
Научио се нетрулежном
Ни после смрти није оставио народ свој
Није покорио племенитост душе телесном љубављу
Обилазио је све који су у пустињи
Обилазио је туђе земље
Обогатио је своју отаџбину
Одбацио је јереси од цркве Христове
Одбегао од земаљских (светских) тричарија
Одгурнуо богатство као трулеж
Оставио је оца владара
Подстицао је на ревност људе (народ) своје
Познао је дубину сујете
Поучавао је јеванђелским речима
Презрео је светско као нешто што се под ноге баца
Подигао је цркву Богу и Спаситељу у отаџбини својој
Подражавао је милосрђе свога владике (Христа)
Први је украсио српски престо
Проповедао је Христа; равна Оцу и Духу светоме и њима сапрестол ног
Проповедао је Христа у двојној природи
Просветио је народ свој
Просветио је своју отаџбину
Разгони демонску таму
Сатро је смрадне јереси
Сачувао је независност своје душе
Следио је Владику Христа
Старцу, оцу свом; за живота је послушан био
Топлим хлебом хранио пустиножитеље
Тројичанском вером утврдио је род свој
У жељи за чистотом избегао од младости телесну љубав
Узвишени положај племства заменио смирењем слуге
Уздржавањем је украсио живот
Уздржавањем је умртвио удове своје
Узнео је Христу род свој
Умртвио је страсти које убијају душу
Уручени му талант умножио
Учењем својим све просветио
Учинио да православни људи веома узрасту
Учио је духовно стадо своје; народ свој
Хранилац сиротих
Цркву сачувао непоколебиву од искушења ђаволског

ПЕСНИЧКЕ СЛИКЕ

Благодат Духа светога се излила на уста његова
Богоносац савршено украшен

Бразде срдаца наших напојио духовним водама
 Бунтовно тело обуздао амом уздржавања
 Дарежљивом руком се према свима односио
 Доброчинствима се попео на гору разума
 Душу испунио речима анђeosке хране
 Живот му је блистао од младости
 Заклонио се штитом уздржавања
 Засадио је свеосвећена чеда своја као маслине у духовном рају
 Зрацима јеванђелских речи своје људе (народ) је разумно озарио и од недостојних их у достојне укључио и срца њихова исушене зловернијем; вером у Бога је учинио плоднима
 Имао је у себи Христа који је из њега говорио
 Исушио телесне прохтеве
 Многим напорима зауздао тело
 Мудрошћу испитао животно море
 Напајан водама божанског разума
 Напојио срца својих људи (народа)
 Насадио се као дрво крај извора духовних вода
 Носио је Христа у срцу свом
 Обложен Духом светим
 Обложио се светлом
 Поражен је био Христовом љубављу
 Породио је духом онога који га је телесно родио
 Породио је народ свој Духом светим
 Постом и молитвом задобио светлост Духа светога
 Постом одбацио тело
 Призывао је оца-човека а предао га Христу као анђела
 Просветио је оне који су били у ноћи незнања
 Разорио је мрак лажи
 Речима његове науке украсила се спрска црква
 Светлошћу озарио ум свој
 Светлошћу речи својих просветио је верне
 Светлошћу свога живота све је привео ка богопознању
 Светлошћу речи својих просветио је верне
 Својим молитвама је учинио да никне семе побожности
 Срца људи (народа) својих обрадио речима својим

Чају првога лау, стајајка јго и занја ѡбы
 Јлаја и сцѣленїа, чедо свога ѿчъства,
 ивыше прваго ѿкычаја, прѣбољаша
 ѿсласъпорн. и всѹ цркви ст҃оу ѿблго
 ѿхја. и вса чедасвога ѿсласъглѹровља
 бјго ѿчъанија. и прѣбољаша разочалъсій
 бѓолюбъць, вѣчъствоченїи на прѣстољѣ
 єсчи. ико бољаше любићъ ѕѣ једного
 праћелнїса и по слушаша ћетъ њего, паче
 всегодијра грѣшињија. и прославића,
 рабокласвонима. и прославића ѿломоу
 се ѿчъима свонима и спрѣва, и всегда. и
 и бескомъчније вѣкиси, илми...
 ...

Сынме ѡџа и сна и стїо дхја. сълѣ
 то, є ѿ в. въ цртво бјго вѣрнаго
Црла грѣческаго и ѿ клањанла, палес
 лога. въ тренїи лѣто. и ќдапрѣи црн
 градъ ѿлѣтннъ. и цртвоу ѿроу ќедаоч
 въстоуни ванџемлѧли, и западыли.
Инашему гноу, вноукоу стїо сѫлеш.

Срце своје духовно принео као жртву

Трулежно заменио за нетрулежно
 Украсио је свој народ престолом првосветитељства

Украсио се вршењем добочинства

Украсио се зрачним смирењем
 Украшен венцем поста

Украшен испосничким венцем
 Унишио је црнило страсти

Успео се на гору бестрашћа

Чистотом свог живота украсио је умове својих људи

ПОРЕЂЕЊА

Био је као други Илија

Брзо као јелен тражио Христа

Више је просветио народ свој него Сунце

Животом био као анђео на земљи
 Засјао је цркви као велико Сунце

Једнак апостолима ревношћу проповедања јеванђеља

Мудрошћу једнак светитељима

По карактеру сличан Јову

По мудрости једнак светитељима

Проповеђу једнак апостолима

Странствовао на истоку и западу и по морским дубинама као сунце које кружи

У пустињи се добро држао као анђео

Умртвио тело

Уподобио се мученицима путовањима по туђини

Уподобио се чистоти бесплотних

ЧУДА

Брод је спасао од потапања

Грабавог је исправио

Грабавка који је допузао и легао на његов гроб за награду здравим учинио

Молитвом свео град са неба

Море дароносно рибом себи је подчинио

Море и ветрове силом Христовом укротио

Одузетог чудом са земље здрава подигао

Оживео умрлог брата

Свирепо узбуркано море речју укротио

Сујетног Гота предао суду Божијем

**Матеја Матејић
(Колумбус, Охајо)**

Владика Василије у Лапову и Варварину

БЛАГОСЛОВ ЗА НОВА ПРЕГНУЋА

Архијерејско служење и поуке у градовима познатим по добро уређеном црквеном животу биће подстицај за још делотворније акције верског и националног јединства

О знаменитом месту које Лапово има у нашем црквеном животу сведоче велелепни храм Св. Петке и угледни свештенослужитељи, међу којима је био и митрополит и патријарх српски Димитрије. Та чињеница потврђена је и 17. фебруара ове године, када је канонску визитацију Лапову учинио епископ Г. Василије, администратор Епархије шумадијске. Да ово поморавско место и данас служи за узглед, показали су и свештеници, достојанствено дочекавши владику, али и благочестиви народ који је посведочио да његов живот у Цркви није форма већ суштина.

"Нема заједнице чистије, нема заједнице светије, нема заједнице благословеније од заједништва преко вере. Господ нам показује да nije довољно да се човек моли само за себе и своје ближње, он треба да гледа на све као најрођеније своје, да се молимо један за другог без престанка. У томе је смисао и пунота наше вјере и спасења." Овим поучним речима почeo је проповед владика Г. Василије после одслужења свете архијерејске литургије у препуној лаповској цркви.

У беседи, наш архијереј је најистакнутије место ставио појам хришћанске љубави. Узалуд је долазак у цркву, узалуд су молитве, ако је срце испуњено мржњом, ако нема саосећања и љубави према ближњем. Ако има љубави и вере, мајке неће убијати још нерођену децу, што је грех са немерљивом ценом. Владика је говорио и о трагичним последицама по наш народ несрећних безбожничких времнена која се могу превазићи само ако се свој деци омогући похађање веронауке и ако народ буде сва животна питања решавао по Божјим законима, у Цркви, уз своје свештенике. Признање је упућено и членима људима лаповске вароши који показаше пример-

ну бригу и разумевање за потребе своје свете Цркве.

"Чувајмо вјеру своју православну као зјеницу ока свога. Негујмо је и живимо по њој. Чувајмо и негујмо своју свету и националну историју. Замерају Србима многи са Запада што стално гледају у своју прошлост. То нам замерају они који не мају никакву прошлост иза себе, него само колонијализам и поробљавање других. Нека вам је срећна и благословена недеља данашња. Нека Господ помогне општини лаповској да у свему узнапредује, да народ живи у добру, у јединству, у миру и благостању, да све сутра буде боље него данас или што је било јуче." Овим речима окончана је архијерејска проповед у Лапову.

Током литургије, свештенослужитељи лаповски Милован Гајић, Србољуб Марковић и Миленко Стикић одликовани су од владике архијерејским чином.

† † †

Завет свете наше Цркве да се у све дана живота нашега моли за невино пострадале испуњен је у Шумадијској епархији архијерејским служењем владике Г. Василија 25. марта, на годишњицу почетка НАТО бомбардовања, у многопострадалом Варварину. Након свете литургије у Успенском храму варваринском, одслижен је парастос испред велелепног спомен обележја Варварицима који су на Духове 1999. године погинули на мосту од НАТО бомби. Његово преосвештенство Г. Василије, епископ зворничко - тузлански и администратор Епархије шумадијске у цркви и испред споменика изговорио је ове молитвене речи утеше, охрабрења и наде:

Када су они који говоре да су демократе, када су они који кажу да пошишују слободу, када су они који кажу да пошишују сваку вјеру, свакога човјека и његово религиозно убеђење најали на један мали, недужни, али никада покорени, храбри српски народ сијући зло умешто добро са небеских висина, умјесто да призывају Божји благослов за мир и добро на земљи - они призывају ђавола за свога савезника и бомбардовање недужни српски народ. И овај град, преко својих новомученика, припојереја Миливоја Ђерића и пострадалих са њим, овај град уписа себе у књигу мученичких градова, опацбине наше, ваколико ћији су и цијелоја свјета. Овај град постаде мјесто ономене, да сви они који симену град

Варварин сјеће се ових блажене устомене пострадалих браће и сесијара наших од душманске руке, који живој свој изгубише само зато што су православне вјере и што су по имену Срби Светосавци.

Овај значајни дан треба да постапе дан окупљања ваколиког живља града Варварина и околине, овај дан треба да буде окићен засијавама на којима треба да буде грб српски са српском круном, засијавама скривеним на пола коља и да сви, од председника општине до оноћа најовичнијег раба Божјег, дођу на молитву овде у овај свети храм и око храма да земља не може народ држати и да у лијији одавде пође се на спајање, на мосиј код споменика, да се помолимо Богу за душе прavedника.

Нека би Господ помогао браћи и сесијре да наши народ из крви и мучеништва ових новомученика Цркве и рода нашећа црћи себи јаку снагу за нова прегнућа у новим настојањима народа нашећа. Како онај која зовемо обичан човек, онај штежак радник на њиви, штако и онај на највишем положају опацбине наше, да црћи снагу вјере, снагу националног и духовног јединства, снагу за чуњење надчовечанских најора за добро једних са другима. Да будемо сајрудници Божји и поистаћачи Божји да се наша мајка Србија очисти од сваковрснога кукоља, од секијаша, да поистојимо нашој омладини да се не дрогира, да не налази себи пут у алкохолизму и дувану нећо да налази себи смисао живота у вјери праоца наших, да налази себи смисао живота у поштеним раду. Нема доброг и лошег посла, има добра и зла, бирајмо до-

бро и одбацитмо зло. Да се нађе браће и сесијара наших који ће имати духовних похледа и далекосежних видика да пођу за Христом који је рекао - ко хоће да се спасе, нека пође за мном, да се нађе браће и сесијара који ће најунији наше србијанске и шумадијске манастире где се само по нека старија монахиња моли за ваколики род српски. Дијени се српски народе из духовнога и националнога мртвила, устаници што су спаваши и Господ ће те просвјетити. Вакрснимо и ми из духове леђардије и мртвила.

Ако се пробудимо, и овај град ће имати много већу цркву на простиру који су безбожни комунистички одузели. Ваши претоци подиђоше ову кућу Божју када их је било у овом граду много мање него данас. Данас, када је ово веки град, треба да има једну велелепну цркву коју имате где да саградите, на западном делу ове црквене гори, истинска на оном делу који још није враћен Цркви. Чврсто верујем да ваши власници које воде ову општину нису више безбожничко-комунистичке и нерасположене према Цркви и њеној светој мисији. Зато их позовам да исправе грешку коју учинише ваши суграђани за чија се сагрешења и безакоња треба молитви.

Вјерујем браћи и сесијре да је Господ преко вас малобројних који сите се окупили овде, примио молитве пред Пресијолом својим за ујокојење душа и праоца Миливоја и свих оних новомученика који пострадају са њим. Благо оном народу који саосећа у невољама један са другима, благо ономе граду и ономе крају који

ји има саосећања за свеојишту штуту као што има саосећаја и за свеојишту радости. И ми данас сасијрадавамо са породицама невино пострадалих на варваринском мосту. И овај цео град би требао да буде саучесник у штузи пострадица чији су чланови пострадали у одбрани свеих идеала вјере наше православне, неокаланога имена Србиновог и оштаџбине наше Србије.

Нека Бог прими душе невино пострадалих, а свима нама нека подари снажну вјеру, међусобну слогу духовну и националну,

да збирамо и окупљамо своје редове око свеје мајке Цркве и да се молимо благоме Господу да сила Духа Свештога охрабри, осоколи, уснажи васколики род српски, да Србин не луји по њивама глади праћећи себи храну шамо где је нема, него код Господе који каже: Ја сам хлеб живота, ко једе шајело моје и шије крв моју шај ће се спасити. Нека благослов Божји буде на овом граду, у свим његовим житељима, нека се из овога града и из наше мајке Србије исели и оде далеко, преко ћавола, свака неваљалиштина и прљавши-

на и нека завлада свеојиште јединство.

Пошто је код споменика на мосту одслужен паастос невино пострадалим, владика Г. Василије је рекао:

Пострадалој браћи и сесијрама нашим нека Бог душе прости, душе им по рају ходиле и Господ их примио у Царство славе своје. Велики Његош је рекао: Блаће ономе ко до вјека живи, имао се рашта и родиши. Човјек, ходећи по овоме свеју, и не слуши како може да постапа-

ми, али како може постапи и велики ако се узда у Господа. Ако мјеримо живој мјерама овога свеја, све је шашина над шашином.

Ако човјек има памет, ако човјек има снагу, дићи ће свој похлед према овоме мјесецу где су исписана имена невино пострадалих и уздигнуће свој похлед према небу, осјениће ово мјесец часним крстом и рећи: Бог да им душе прости, лака им црна српска земља. А ши Оче неба и земље, помози нам да нас мимођу долготска страдања и невоље. Очје неба и земље који чијаш мисли наше и видиши дјела наша, помози овом малом, невином и наћаћеном народу!

Вама, који сте изгубили своје најмилије, најтеже је. Али, будите љоносни, не горди, на олтар вјере своје принесте оно што вам је најдраже. Вама уштјеха у Вакрсењу Христовом, њима вјечни покој и свим људима широм свеја велика ојомена. Бог да им душу прости, лака им црна земља.

На крају је уследио архијерејски позив свим Варваринцима да не забораве своје невино пострадале суграђане, да место код цркве и моста буде ново светилиште у спомен жртвама, али и место где ће се нове генерације утврђивати у вери и националном јединству. ■

АПЕЛ ЗА ИЗГРАДЊУ ХРАМА

НОВОМУЧЕНИКА КРАГУЈЕВАЧКИХ

Више од шездесет година, нашом државом, нашим градом и кроз нашу савест, лутају душе невино побијених ђака, професора и радника, жртава неправедне одмазде фашиста. Од те тужне и трагичне 1941. године, град Крагујевац обојен је крвљу мученика, а Црква Христова овенчана још једним венцем мученика и страдалника за веру православну и име Христово. Њихова недужна крв, као некада Авељева, до данашњих дана валије пред престолом Свевишњег Господа, очекујући да се на месту њихова стратишта, подигне храм Господњи, где би се за њихове душе приносила искупительна жртва. Њихов јаук и лелек, драги наши суграђани и васколики народе Српски, ових дана, допро је до срца појединаца, који су као насушну потребу, покренули акцију да се на месту Голготе поставе "врата небеска", "дом Господњи", "дом молитве", обележје под којим су крв своју мученичку пролили. Будући храм крагујевачких мученика, биће место молитве, плача и опомене и нама данас, а и свим будућим генерацијама које долазе. То ће бити место сусрета у молитви и литургији са савима пострадалим. Место вечног сећања на страшни злочин, али и место вечног покоја и смирења душа оних који су страдали не због припадности овој или оној идеји, него само зато што су били Срби и то православне вере. У Шумарицама је прекинута њихова младост, продолжимо тај животни цвет младости кроз молитву и тиме вечној успомену на њих кроз градњу храма Бога, Бога живога, и учинимо да се њихова младост преточи у вечној младост у Царству небеском.

Изградњом храма Крагујевачким новомученицима, спустиће се парче Неба овде у наше Шумарице, нашу мученичку Шумадију и трајно намучену, али непобедиву мајку Србију и Господ ће ту становати. Умиримо нашу колективну савест, и придржимо руке оних који их подижу на молитву

**Иницијативни одбор за изградњу храма
Новомученика крагујевачких у Шумарицама:**

ВАСИЛИЈЕ, Епископ зворничко-тузлански и Администратор Епархије шумадијске, председник одбора

проф. др **Војислав Миловановић**, Министар вера у Влади Републике Србије, потпредседник одбора

др **Влатко Рајковић**, градоначелник Крагујевца, потпредседник одбора

Јован Алексић, ктитор храма

Ненад Ђорђевић, директор Спомен-парка Шумарице, члан одбора

Добрило Гачевић, директор Прве крагујевачке гиманзије, члан одбора

Верољуб Трифуновић, директор Дирекције за урбанизам и изградњу Крагујевца, члан одбора

Ђакон Владимир Руменић, секретар-координатор одбора

Богу ради изградње ове цркве, и тиме свенационалног светилишта. Помогнимо остварење ове племените идеје, за покој, тишину и блажени помен расутих костију мученика који овде почивају, а ради спасења свију нас и наших поколења. Храм Новомученика крагујевачких је дуг наше нације који треба да помири мртве са живима.

Наша Црква на челу са Преосвећеним владиком Господином Василијем, градским властима на челу са градоначелником Господином др Влатком Рајковићем и ктитором овога храма, Господином Јованом Алексићем, апелује на савест свих вас да морално подржите потребу која се у једном тренутку оваплотила и у нашем благочестивом и добром народу српском и у Светој Цркви и у чељницима наше власти.

На све Вас призивамо Божији и благослов Светог Саве и Новомученика крагујевачких да у заједници и једнодушно приступимо светом и часном послу изградње храма Новомученика крагујевачких у духу Откривењских речи Господа нашег Исуса Христа: Ево све чиним новим. (Откривење 1.5). ■

Сабор светих у Србији ћосијавших, икона, рад монахије Макарије, манастир Соколица

Година: XXIV

Број: 1 (140), 2002

Издавач:

Српска православна епархија
шумадијска

Излази:

шест пута годишње

Уређује:

Одбор

Главни и одговорни уредник:

Драгослав Степковић,
protoјереј ставрофор

Заменик главног уредника:
Негослав Јованчевић

Уредништво и администрација:
„Каленић“, 34000 Крагујевац,
Крагујевачког октобра 67

Телефон:
(034) 302-642, 371-150

Каленић

E-mail:
gci.kg@eunet.yu

Тираж:
3700 примерака

Припрема и штампа:
Графички центар Интерагент,
Крагујевац

Хиландарска икона
Светог Саве и Светог Симеона,
1555/56, Санкт Петербург, Руски музеј

СИЛЫ

СКРОСТИ.

